

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

Koen Jacobus Thomas Planken

JUKU ÕPIB EESTI KEELT:
VIDEOKOGU TÄIS- JA OSASIHITISE SELGITAMISEKS

Magistritöö

Juhendaja Raili Pool

TARTU 2024

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen käesoleva lõputöö ise kirjutanud ning toonud korrekselt välja teiste autorite panuse. Töö on kirjutatud, lähtudes Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Koen Jacobus Thomas Planken

Lühikokkuvõte

Täis- ja osasihitise grammatikat on peetud üheks komistuskiviks eesti keele võõrkeelena või teise keelena õppijatele. Sihitise grammatika keerukuse ja abstraktsuse tõttu kipuvad edasijõudnudki eesti keele õppijad vahel eksima sihitise käände kasutamises. Varasemad uuringud on kinnitanud animatsiooni ja video tõhusust abstraktsete mõistete selgitamisel. Hoolimata sellest on täis- ja osasihitise grammatikat õpetatud eeskätt lihtsa teksti kujul. See rõhutab vajadust adekvaatsete õppematerjalide järele animatsiooni või video kujul. Magistritöö peamine eesmärk oli kavandada videokogu eesti keele täis- ja osasihitise selgitamiseks ja luua videokogu sissejuhatav video, mis on mõeldud täiskasvanud B2- ja C1-tasemega õppijatele. Plaanitud õppematerjali kvaliteedi tagamiseks uuriti teaduslikku kirjandust eesti keele sihitise ja multimeediumi kasutamise võimaluste teemadel. Lisaks sellele analüüsiiti juba olemasolevaid õppematerjale täis- ja osasihitise grammatika selgitamiseks. Magistritöö raames valminud videokogu kavand sisaldab üheksat videot eeldatava pikkusega 6–9 minutit. Valminud sissejuhatav video tutvustab vaatajale täis- ja osasihitise põhimõisteid ja videokogu ehk plaanitud YouTube'i kanali tegelasi. Videokogu peategelaseks on Kriipsujuku ehk Juku, kes õpib koos vaatajaga eesti keelt. Küsimustiku abil saadud tagasisidest ilmnes, et sissejuhatav video saavutas oma eesmärgi suurendada vaatajate arusaama ja huvi täis- ja osasihitise suhtes. Samas selgus, et vaatajate hinnang videole sõltus suuresti nende eesti keele oskusest ja eelteadmistest täis- ja osasihitise grammatikast.

Võtmesõnad: täissihitis, osasihitis, õppematerjal, video, eesti keel

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. TÄIS- JA OSASIHITISE GRAMMATIKA PÕHIMÕISTEID	8
1.1. Tulemuslikkus	8
1.1.1. Kõneliik	9
1.1.2. Teelus (piiri saavutatavus)	9
1.1.3. Vaatlusaspekt (piiri saavutamine)	13
1.2. Terviklikkus	15
1.3. Täissihitise kääne	15
1.4. Grammatikareeglite paindlikkus	18
2. MULTIMEEDIUMI KASUTAMISE PÕHIMÕTTEID	20
2.1. Multimeediumi printsiibid.....	20
2.2. Animatsiooni ja video tõhusus abstraktsete mõistete selgitamisel.....	22
2.3. Multimeediumi printsiibid videote loomisel	22
3. NÄITEID VEEBIPÕHISTEST ÕPPEMATERJALIDEST	26
3.1. EKI teatmiku artikkel „Osasihitis ja täissihitis“	26
3.2. Digimäng „Käänuk“	29
3.3. Academia Cervena video „Introduction to Finnish Grammar“	33
4. VIDEOTE KAVANDAMINE JA KUJUNDAMINE	37
4.1. Videokogu kavandamine.....	37
4.2. Sissejuhatava video kujundamine	44
5. ÕPPIJATE TAGASISIDE VIDEOLE.....	46
5.1. Küsimustik	46
5.2. Tagasiside analüüs.....	48
5.3. Edasised sammud	50
Kokkuvõte.....	52
Juku Learns Estonian: a Video Collection for Explaining the Total and Partial Object. Summary	54
Kirjandus.....	56
Materjali allikad	59
Lisa 1. Tabelid	60
Lisa 2. Vastused küsimustiku avatud küsimusele.....	60

Sissejuhatus

Sihitise käände valimist on peetud üheks komistuskiviks eesti keele võõrkeelena või teise keelena õppijatele (Pool 2007; Tamm, Vaiss 2019; EKK 2020: 422). Raskus seisneb suuresti selles, et eesti keele sihitis võib esineda nii osastavas, nimetavas kui omastavas käändes, nt *Juku sööb putru. Söö puder ära! Juku sööb pudru ära*, kusjuures osastav tähistab osasihitist ning nimetav ja omastav tähistavad täissihitist (EKK 2020: 420). Sihitise käände valik sõltub mitmest grammatilisest ja leksikaalsest kategooriast, mida õppijal on vaja korraga arvesse võtta. Nende kategooriate arvukus ja keerukus teevad sihitise mõiste ülimalt abstraktseks, mistõttu edasijõudnudki eesti keele õppijad kipuvad vahel eksima sihitise käände kasutamises (Pool 2010). See tõstatab küsimuse, kuidas neile täis- ja osasihitise grammatika selgeks õpetada.

Eesti keele sihitise grammatika omapära ilmneb selgesti, kui võrrelda seda teiste keeltega. Näiteks inglise keeles ei ole üldse käändeid ja ainult asesõnade vorm muutub vastavalt nende süntaktilisele rollile lauses, vrd *I see the dog* 'Ma näen koera' — *The dog sees me* 'Koer näeb mind' (KP). Vene keeles esineb küll sihitise käände vaheldumine, kus lause tähendus muutub vastavalt akusatiivi või genitiivi kasutamisele, vrd *Я не вижу смол* 'Ma ei näe (seda) lauda' — *Я не вижу смола* 'Ma ei näe (ühtegi) lauda' (Wade 2011: 112–118), kuid eesti keeles ei väljendu see tähenduserinevus sihitise käändes. Soome keeles esineb sihitis kahes erinevas käändes, kus partitiiv tähistab eesti keelega sarnaselt osasihitist ja akusatiiv (mis langeb vormilt kokku nominatiivi või genitiiviga) täissihitist, vrd *Ostan jäätelöä* 'Ostan jäätist' — *Ostan jäätelön* 'Ostan jäätise' (Karlsson 1999: 84–102). Samas on soome ja eesti keele täis- ja osasihitise kasutamise tingimused kohati erinevad, nii et oletatavasti kipuvad soomlased tegema teatud emakeele mõjust tingitud vigu eesti keele sihitise käände valimises. Need näited kriipsutavad alla vajadust pöörata eesti keele õpetamisel erilist tähelepanu täis- ja osasihitise eripärasustele, olenemata õppija emakeelest.

Ärgem nüüd laskem ennast heidutada eesti keele sihitise abstraktsusest ega omapärasusest, sest tänapäeval leidub igasuguseid digivahendeid ja nutilahendusi, mida saab kasutada abstraktsete mõistete selgitamiseks. Multimeediumi rolli selles hakati uurima üle 30 aasta tagasi. Multimeedium hõlmab nii teksti, graafika, heli, animatsiooni kui video kasutamist arvuti abil (Vaughan 1993: 3). Luik (2004) jõudis oma doktoritöös järeldusele, et: „Mida keerulisem on mõiste, seda potentsiaalsem on animatsiooni selgitav roll“ (Luik 2004: 42–43). Hilisemad uurimused on kinnitanud ka videote tõhusust õpetamisel (Brame 2017; Fyfield jt 2022; Noetel

jt 2021). Nende ja teistegi uurimuste põhjal tundub igati mõistlik esitada eesti keele sihitise teemat animatsioonide või video näol. Vaatamata sellele on täis- ja osasihitise grammatikat õpetatud eeskätt lihtsa teksti kujul. Kõige tüüpilisemad näited sellest on kesk- ja kõrgtasemele mõeldud eesti keele õpikud nagu Mare Kitsniku ja Leelo Kingisepa õpik „Avatud ukсед“ (2002) ja Mare Kitsniku õpikukomplekt „Sõnajalaõis“ B2-tasemele (2020). Aastal 2019 avaldati eesti keele digimäng „Käänuk“, mis võimaldab õppijal harjutada sihitise käände grammatikat nii teksti kui piltide abil. „Käänuk“ on oma kaasahaaravate koomiksrite ja harjutustega kahtlemata väärtuslik täiendus seni olemasolevatele õppevahenditele. Ometi jätavad kõik praegu olemasolevad täis- ja osasihitise grammatikat käsitlevad õppematerjalid soovida ühes osas: ükski neist ei ole animatsioon ega video.

Lõputöö kitsam eesmärk on kavandada videokogu eesti keele täis- ja osasihitise selgitamiseks ja luua videokogu sissejuhatav video. Õppematerjal on eeskätt mõeldud täiskasvanud B2- ja C1-tasemega õppijatele ehk edasijõudnutele, kellel on soov lihvida oma eesti keele oskust ja teadmisi sihitise grammatikast. Videokogu hakkab koosnema üheksast videost eeldatava pikkusega 6–9 minutit. Sissejuhatavas videos tutvustatakse vaatajale täis- ja osasihitise põhimõisteid ja püüakse äratada temas huvi selle teema vastu. Lõputöö laiem eesmärk on luua eesti keelt tutvustava YouTube'i kanali alus, mis on mõeldud kõikidele eesti keele huvilistele. Videokogu ja ühtlasi ka YouTube'i kanali peategelaseks on Kriipsujuku ehk Juku. Juku kehastab vallatut, ent õpihimulist eesti keele õppijat, kelle vembud viivad teda ja tema kaaslasi ikka ja jälle naljakatesse olukordadesse. Vaataja õpib videote käigus koos Jukuga eesti keele (täis- ja osasihitise) grammatikat. Ja mida Juku õpib ...

Lõputöös keskendutakse järgmistele uurimusküsimustele:

1. Milliseid täis- ja osasihitise eripärasusi tuleb arvesse võtta sihitise grammatika õpetamisel eesti keele õppijatele?
  - a. Millest johtub sihitise käände valik?
  - b. Kuidas oleks mõistlik käsitleda sihitise grammatikat eesti keele õppija seisukohalt?
2. Kuidas kasutada multimeediumit täis- ja osasihitise grammatika õpetamiseks?
  - a. Kuidas lihtsustada abstraktseid mõisteid multimeediumi abil?
  - b. Kuidas on õpetatud täis- ja osasihitise grammatikat eri tüüpi multimeediumi abil?

3. Milline videokogu ülesehitus toetaks täis- ja osasihitise õppimist?
  - a. Kuidas kavandada videokogu järjestuses konkreetsemast abstraktsemani?
  - b. Kuidas kavandada videokogu järjestuses lihtsamast raskemani?
  - c. Kuidas kavandada videokogu järjestuses üldisemast spetsiifilisemani?

4. Mil määral täidab videokogu sissejuhatav video eesmärki tutvustada õppijale täis- ja osasihitise põhimõisteid ja äratada temas huvi selle teema vastu?
  - a. Kuivõrd suurendab video õppija enda hinnangul tema arusaama antud teemast?
  - b. Kuivõrd meeldib õppijale video ülesehitus, kujundus ja pikkus?

Magistritöö esimeses osas antakse kirjandusel põhinev ülevaade täis- ja osasihitise grammatika põhimõistetest ning arutatakse, kuidas oleks mõistlik õpetada antud mõisteid eesti keele õppijatele. Teises osas võetakse luubi alla multimeediumi, eelkõige aga animatsiooni ja video kasutamise põhimõtted õpetamise eesmärgil. Kolmandas osas analüüsitakse ja võrreldakse mitut olemasolevat õppematerjali täis- ja osasihitise selgitamiseks. Neljandas ehk viimases osas analüüsitakse küsimustiku abil saadud tagasisidet siinse magistritöö raames valminud videole.

1. TÄIS- JA OSASIHITISE GRAMMATIKA PÕHIMÕISTEID

„Eesti keele süntaksi“ (2017) järgi oleneb täis- ja osasihitise valik põhiliselt kolmest asjaolust: 1) kõneliigist 2) lause piiritusaspektist ja 3) sihitise kvantitatiivsest piiritletusest (EKS 2017: 264). Täissihitise kääne omakorda johtub ainsuse korral öeldisverbi tegumoest ja kõneviisist ning *da*-tegevusnime esinemisest teatud lausetarindeis (EKS 2017: 271; EKK 2020: 423). Lause piiritusaspekt on üpris lai ja keeruline mõiste, mis hõlmab nii tegevuslaadi kui aspekti. Käesoleva lõputöö eesmärgiks ei ole üksipulgi arutada kõiki grammatilisi ja leksikaalseid kategooriaid, mis võivad põhjustada sihitise käände vaheldumist: see jäägu keeleteadlaste ülesandeks. Selle asemel käsitletakse olulisemaid aspekte, millele tasub juhtida eesti keele õppijate tähelepanu sihitise teema õpetamisel. Lihtsuse põhimõtet silmas pidades lähenetakse siin teemale Raili Pooli e-õppevahendis esitatud grammatikaseletuse kaudu, mille järgi täis- ja osasihitise valik sõltub üksnes kahest asjaolust ehk 1) tegevuse **tulemuslikkusest** ja 2) sihitise **terviklikkusest** (Sihitise õpiobjekt). Allpool antakse ülevaade sellest, mis kuulub siinses magistritöö käsitluses tulemuslikkuse ja terviklikkuse mõistete alla.

1.1. Tulemuslikkus

Tulemuslikkus viitab sellele, kas lause tegevusel on kindel tulemus või ammendumispiir ehk teisisõnu, kas tegevus on juba lõpuni viidud või võib see tulevikus lõpuni jõuda. Kui tegevusel on kindel tulemus või piir, siis võib lauses esineda täissihitis (Sihitise õpiobjekt; Tamm, Vaiss 2019), nt

- a) *Juhan unustas **võtmed** koju. Ema küpsetab **kringli**.* (KP¹)

Kui tegevuse mõttelist piiri ei ole saavutatud/ei saavutata või ei eksisteerigi, siis kasutatakse osasihitist (Sihitise õpiobjekt; Tamm, Vaiss 2019), nt

- b) *Jaan tahtis endale **uut tõuksi**. Ema küpsetab **kringlit**.* (KP)

Siinkohal vajab mainimist, et täissihitis võib esineda ainult siis, kui sihitis märgib tervikut (vt ka 1.2 Terviklikkus).

Tulemuslikkus kätkeb endas selliseid grammatilisi nähtusi nagu **kõneliiki**, **teelisust (ehk piiritletust)** ja **(vaatlus)aspekti**. Kõneliik viitab sellele, kas lause on jaatav või eitav. Teelisus viitab siinses käsitluses sellele, kas tegevusel on üldse mingi mõtteline piir. Vaatlusaspekt jällegi viitab sellele, kas see piir saavutatakse või mitte. Tulemuslikkuse mõiste on oma

---

¹ Lühend KP viitab sellele, et magistritöö autor on kasutanud omaenda näitelauseid või kohandanud neid teatud eeskujude järgi (viimasel juhul on sulgudes olemas ka viide allikale, millest pärineb eeskuju).

mitmetahulisuse tõttu üpris abstrakne ja keeruline. Suur väljakutse sihitise teema õpetamisel seisnebki selles, kuidas eesti keelt teise keelena õppijatele selgeks õpetada tulemuslikkuse mõiste.

1.1.1. Kõneliik

Kõneliiki ehk jaatust/eitust on võimalik käsitleda tulemuslikkuse alaliigina, kuna eituse korral on välistatud tegevuse tulemus ja kasutatakse üldjuhul osasihitist (Ogren 2018: 20), vrd

a) *Juku sööb **pudru** ära. Juku ei söö **putru** ära.* (KP)

Niisugune lähenemine võib aidata õppijal vaadelda lauses olevaid tegevusi tulemuslikkuse mõiste seisukohalt. Eitus kandub ka tegevusnimele, kui see on öeldise või nimisõna laiendiks, vrd

b) *Ma soovin **eesti keele** ~ **keelt** selgeks saada. Ma ei soovi **eesti keelt** selgeks saada. Mul on soov **eesti keel** selgeks saada. Mul ei ole soovi **eesti keelt** selgeks saada.* (KP)

Eitus on kõige konkreetsem ja kindlam olukord, mis nõuab osasihitist, kuigi leidub üksikuid erandeid. Kui eitusega väljendatakse sisuliselt jaatust, siis ei ole välistatud täissihitist, vrd *Pole mõtet saata **last** psühholoogi juurde. Pole paha mõte saata **laps** psühholoogi juurde* (SKEll² + KP). Kõige tavalisem eitus moodustatakse sõnaga *ei*, kuid on teisigi **eitussõnu**.

Eitussõnad on:

- *ei* (sh *ega* = ja *ei* ning *pole* = *ei ole*), nt *Juku ei söönud **putru** ära. Ega ta **putru** ära söönudki! Ta pole **putru** ära söönud.* (KP)
- *ära/ärgu/ärgem/ärge*, nt *Ära unusta **ust** lukustamata! Juhan ärgu unustagu **ust** lukustamata!* (KP)
- *mitte*, nt *Jaan otsustas **neid mitte** kutsuda oma sünnipäevapeole.* (KP)

Siinkohal tuleb tähele panna, et *mitte ... vaid ...* tarindiga väljendatud eitus ei nõua tingimata osasihitist (EKI teatmik), nt *Juhan ei leidnud mitte **võtmed** ~ **võtmeid**, vaid rahapaja.* (KP)

1.1.2. Teelisuus (piiri saavutatavus)

Teelisuus (ehk piiri saavutatavus) viitab sellele, kas tegevusel on mingi sisemine, loomulik ammendumispiir (EKS 2017: 111). Sihiliste tegusõnade puhul on ammendumispiiriks sihitise a) tulemus(seisund), b) sihtkoht või c) lõppaeg (EKS 2017: 113):

---

² SKEll ehk *Sketch Engine for language learning*

- a) *Juku tappis sääse.* (KP)
- b) *Jaan andis sõbrale tordi.* (EKS 2017: 114 + KP)
- c) *Igav koosolek venitati õhtusse.* (EKS 2017: 114 + KP)

Lausetes a), b) ja c) on ammendumispiirideks sääse surm, tort sõbra käes ja õhtu saabumine. Selliseid mõttelise piiriga tegevusi nimetatakse teelisteks ehk piiritlevateks, teisi atelisteks ehk mittepiiritlevateks tegevusteks (EKS 2017: 111). Piiritletuse mõiste on üpris abstraktne ning eesti keele õppijal ei pruugi olla selge, kas mingil tegusõnal on mõtteline piir (Tamm, Vaiss 2019). Siiski tasub sihitise teema õpetamisel juhtida õppija tähelepanu piiritletuse mõistele, sest piiri olemasolu on üks täissihitise kasutamise tingimusi.

Tegusõnad jagunevad teelisuse ehk piiri saavutatavuse ja sihitise käände kasutamise poolest mitmeks tüübiks. „Eesti keele süntaks“ (2017) jaotab need kolmeks tüübiks: 1) **imperfektiivverbid**, 2) **perfektiivverbid** ja 3) **aspektverbid** (EKS 2017: 113–114). Õppemängu „Käänuk“ juhendi eeskujul käsitletakse selles magistritöös imperfektiivverbe osasihitist, aspektverbe täis- või osasihitist ja perfektiivverbe täissihitist nõudvatena. Need kirjeldused ei ole absoluutsed, sest kõik tegusõnad võivad esineda nii osa- kui täissihitisega (Tamm 2003) – need pigem esitavad tavalised eelistused sihitise käände tüüpjuhul ehk kui lause on jaatav ja sihitis märgib tervikut. Keeleõppijale tasubki teadvustada, et antud kirjeldused on päris paindlikud.

Imperfektiivverbid väljendavad atelist ehk mitte piiritletud kestusega sündmust või seisundit (EKS 2017: 113). Nende tähendus ei sisalda ammendumispiiri: need ei jõua kuhugi välja ja nende lõpp on vaid katkemine (EKS 2017: 111). Imperfektiivverbid nõuavad tüüpjuhul osasihitist, mistõttu neid nimetatakse tihtipeale **partitiivverbideks** (nt Vaiss 2004; Pool 2007). Eesti keele õppija seisukohalt oleks ehk mõnevõrra arusaadavam selline iseloomustus nagu **osasihitisega tegusõnad**. Teaduslikus kirjanduses ei ole üksmeelt selles osas, kuidas rühmitada partitiivverbe, aga nende hulka kuuluvad kindlasti tundeid väljendavad tegusõnad nagu *armastama, ette heitma, uskuma ja vihkama* (Kerge 2000: 75; Tamm, Vaiss 2019). Selliste tegusõnade puhul on õppijal võrdlemisi lihtne tajuda ammendumispiiri puudumist (Tamm, Vaiss 2019). Lisaks neile loetakse partitiivverbide hulka tajumist väljendavad tegusõnad nagu *nägema, kuulma, katsuma* ja *tundma* ning kavatsemist väljendavad tegusõnad nagu *kavatsema* ja *plaanitsema* (Kerge 2000: 75). Viimaks on olemas mõned kestuseta tegusõnad, millel on on põhjendamatu osastavaline käändereksioon, nt *Alustasin täna loengut varakult*, kusjuures tegusõna *alustama* tähistab ikkagi piiritletud sündmust (Kerge 2000: 96; Metslang jt 2003:

128). Põhjalikum partitiivverbide jaotus viieks rühmaks leidub muuhulgas „Eesti keele grammatikas“ (EKG II 1993). Olgugi et see on võrdlemisi vana, otsustati videokogu kavandamisel selle lõputöö raames siiski lähtuda antud jaotusest, sest see on üks põhjalikumaid ja võimaldab iseloomustada partitiivverbe üksnes nende tähenduse alusel (vt ka ptk 5 Videote kavandamine ja kujundamine).

Perfektiiverbid väljendavad erinevalt imperfektiiverbidest teelist ehk piiritletud hetkelist sündmust (EKS 2017: 113). Nende tähendus sisaldab ammendumispiiri ja jaatavas lauses kasutatakse alati täissihitist, kui see märgib tervikut (EKS 2017: 113). Sellepärast kasutakse käesoleva lõputöö raames valminud õppematerjalides sellist iseloomustust nagu **täissihitist eelistavad tegusõnad**. Mõned näited perfektiiverbidest on *andestama*, *kaotama*, *ära tundma* ja *tapma*. On alust arvata, et eesti keele õppija tajub selliste hetkeliste tegusõnade puhul vaistlikult ammendumispiiri olemasolu, kuna tegevuse algus tähistab ühtlasi selle lõppu.

Aspektverbid (selle lõputöö õppematerjalides: **nii osa- kui täissihitist lubavad tegusõnad**) väljendavad teelist kestusega sündmust. Nende tähendus sisaldab vaid ammendumispiiri *võimalust*. Neid nimetatakse aspektverbideks, sest ainult nende tegusõnade puhul võib sihtise käände vaheldumisega kaasneda aspektivaheldus (EKS 2017: 112). Aspektverbide sekka kuuluvad sellised tegusõnad nagu *ehitama*, *küpsetama*, *parandama*, *sööma* ja *kirjutama*. Seda tüüpi tegusõnad tunduvad eesti keele õppija seisukohalt mõnevõrra keerulisemad, sest nende puhul peab ta lisaks piiri saavutatavusele arvestama ka sellega, kas olukorda vaadeldakse tervikuna või selle toimumises (vt ka 2.1.3 Aspekt).

Mõned teaduslikud käsitlused jaotavad partitiivverbid omakorda **jäikadeks** ja **pehmeteks partitiivverbideks** (nt Klaas 1999; Pool 2007; Tamm, Vaiss 2019). Esimesed nõuavad üsna rangelt osasihitist, kui tegusõna laiend ei määra teisiti (Tamm 2003; EKS 2017: 113). Pehmed partitiivverbid nõuavad üldiselt osasihitist, kuid esinevad tihti laienditega, mis teeb tegevuse piiritlevaks, vrd *Mehed veeretasid vaati* ja *Mehed veeretasid vaadi õue* (Rätsep 1978: 221–222). Laiendiks on siin perfektiivsusadverbiaal ehk („Käänuki“ terminoloogia eeskujul) **piiritleja õue**, mis teeb tegevuse teeliseks. Sama kehtib aga ka jäikade partitiivverbide puhul, nt *Ta vihkas kellegi ära*. *Suudles kellegi paiste* (Metslang 2001). Pool (2007) nendib, et „eesti keelt teise keelena õppijatele oleks aga mõistlik nn jääku partitiivverbe õpetada siiski ainult osasihitist nõudvatena“, sest täissihitist kasutatakse nendega ainult ebatüüpilistes kontekstisidusates tarindites (Pool 2007: 32). Pealegi peetakse selle lõputöö eesmärki silmas pidades ebavajalikuks eristada jääku ja pehmeid partitiivverbe, kuna piir pehmete

partitiivverbide ja aspektverbide vahel on üpris hägune. Seda kinnitab asjaolu, et keeleteadlane Mati Erelt pakkus doktoriseminaris aprillis 2002 välja sellise tegusõnade tüübi nagu **nõrgad aspektverbid** pehmete partitiivverbide asemel (Pool 2007: 34). Keeleõppe seisukohalt oleks seega ehk parem käsitleda aspektverbe ja pehmeid partitiivverbe ühte ja samasse rühma kuuluvatena ehk nii osa- kui täissihitist lubavate tegusõnadena.

Partitiivireksiooni raskendab veel asjaolu, et *da*-tegevusnime tarindites mõjutab sihitise käände valikut peale tegevusnime enda ka seda laiendav põhiverb (EKK 2020: 422; Ogren 2018: 27–29). Kui põhiverbiks on tundeverb, peab sihitis olema osastavas, vrd *Ta sõlmis lepingu/lepingut* – *Ta kartis sõlmida lepingut* (EKK 2020: 422). Sama ei kehti aga partitiivverbide kohta, mis väljendavad soovi, tahtmist, kavatsust või võimalust (nt *soovima, tahtma, kavatsema, jõudma, suutma, tohtima* jt), sest nende puhul ei kaasne täis- ja osasihitise valikuga mingit tähenduserinevust (EKK 2020: 423), nt *Tahan saada kulutustest ülevaadet = ülevaate. Kavatsesin sõbrale kingitust = kingituse teha* (EKI teatmik). Algajatele ei tasu ehk õpetada niivõrd spetsiifilisi sihitise käände kasutamise reegleid partitiivverbidega, sest tegusõnade jaotamine kolmeks tüübiks on niigi keeruline. Pealegi sobib eelpool mainitud tarindites alati osasihitist, mis lihtsustab valikut. Küll tasub aga (edasijõudnud) õppijale teadvustada, et mõned partitiivverbid *da*-tegevusnime tarindites ei nõua rangelt osasihitist, mistõttu ta võib kohata täissihitist koos partitiivverbiga. Veelgi olulisemaks võib pidada nimetavalise täissihitise nõuet *da*-tegevusnime tarindites, mida käsitletakse peatükis 1.3 Täissihitise kääne.

Eesti keele õpetamise seisukohalt tasub kindlasti pöörata tähelepanu piiritlejatele, mis kuuluvad ühendverbide koosseisu ja markeerivad sündmuse piiritletust (Pool 2007: 36). Piiritlejad on konkreetsete lauses nähtavad ammendumispiirid, mida on lihtsam tajuda kui lihtverbide mõttelist piiri. Niimoodi saavad piiritlejad vähendada ammendumispiiri ehk teelisuse mõiste abstraktsust eesti keele õppijale. Piiritlejaid on mitut tüüpi – need ei esine üksnes ühendverbi osana. Piiritlejad ehk **tulemusesõnad** (termin pärineb digimängu „Käänuk“ juhendist) on:

- *ära, läbi, otsa, välja, üles, valmis* jne, mis muudavad verbi ühendverbiks, nt *Juku sõi pudru ära. Juhan leidis sõnajalaõie üles.* (KP)
- suunatähendusega sõnad alaleütlevas, sisseütlevas või rajavas käändes, nt *Jaan andis sõbrale tordi. Mehed veeretasiid vaadi õue ~ õueaiaääreni.* (EKS 2017: 114 + Rätsep 1978: 221–222 + KP)

- sõnad saavas käändes, nt *Võõpas värava valgeks*. (Käänuk + KP)
- *ma*-tegevusnimi, nt *Ta pani küünla põlema*. (Käänuk + KP)

Täissihitise kasutamise eelduseks on see, et sihitis oleks tervik (vt 1.2 Terviklikkus), muidu kasutatakse osasihitist, nt *Jaan andis sõbrale torti* (vt EKS 2017: 114). Lisaks sellele võib ka piiritlejatega esineda lauses osasihitis, kui fookuses on mingi olukord selle toimumises, vrd *Mehed veeretasid vaadi õue* ja *Mehed veeretasid vaati õue* (Rätsep 1978: 221–222). Et õppija saaks aru nende lausete tähendusevarjundist, tuleks talle selgeks õpetada nii teelisuse kui aspekti mõisted (vt 1.1.3 Vaatlusaspekt).

Viimaks vajab mainimist, et tegusõnade jaotamisel sihitise käände kasutamise põhjal tasub arvestada õppija emakeelega. Näiteks soome keele kõnelejatele võib tunduda partitiivverbide rühm mõnevõrra harjumatu, sest mõned (jäigad) partitiivverbid eesti keeles ei nõua rangelt osasihitist soome keeles, vrd *Haluan sen 'Tahan seda'* ja *Näen sen 'Näen seda'*, kusjuures *seda* tähistab osasihitist, *sen* aga täissihitist. Kuigi eesti keeles nõuavad kõik tundeverbid ja aistinguverbid osasihitist, siis soome keeles see pole nii (Ogren 2018: 20). See ühtlasi toonitab, et raske on jaotada tegusõnu rühmadeks pelgalt teelisuse ja sihitise käände eelistuste põhjal (Tamm 2003).

1.1.3. Vaatlusaspekt (piiri saavutamine)

Aspekti mõiste alla kuulub eelkõige see, kuidas vaadeldakse lausega väljendatavaid olukordi – kas väljastpoolt, jagamatute juppidenä, või seestpoolt, nende toimumises (EKS 2017: 109; Kerge 2000: 94). Siinses käsitluses kasutatakse selle kohta sõna **vaatlusaspekt**, vastandades seda EKS-i piiritlusaspekti mõistele (vt selle peatüki sissejuhatavat lõiku), mis peale aspekti hõlmab ka teelisust. Vaatluspunkti seisukohalt loetakse olukorda jagamatuks jupiks, kui selle sisemine kulg ei ole oluline, nt

- a) *Ema küpsetas kringli. Ta lõikab supi jaoks sibula tükkideks*. (Käänuk + KP)

Sellised laused võimaldavad teeliste tegevust puhul täissihitist. Kui olukordi vaadeldakse nende toimumises, siis kasutatakse osasihitist, nt

- b) *Ema küpsetas (parajasti) kooki. Ta lõikab sibulat tükkideks (ja nutab samal ajal)*.
(Käänuk + KP)

Need näited näitavad selgesti, et piiritleja olemasolu (ehk *tükkideks*) lihtsalt võimaldab täissihitist, mitte ei nõua seda. Kui tegevus alles kestab, siis tuleb kasutada osasihitist. Õppijale

tasub välja tuua, et mõned **kestusadverbiaalid** võivad rõhutada tegevuse kestvust ja kaasnevad seetõttu tüüpjuhul osasihitisega.

Kestusadverbiaalid ehk **kestusesõnad** (tulemusesõna mõiste eeskujul) on:

- tegevuse kestvust väljendavad sõnad, nt *Ema viib praegu last lasteaeda.* (Käänuk)
- kestusfraasid, nt ***Katust** parandatakse juba teist aastat (aga see tilgub ikka läbi).* (Käänuk)
- alustamist väljendav tegusõna *hakkama*, nt *Tuletõrjujad hakkasid tuld kustutama.* (Käänuk)
- *mas*-tegevusnimed, nt *Olen **lootust kaotamas**.* (Kerge 2000: 96)
- *des*-tegevusnimed, nt ***Raamatut lugeses** sõitis ta tõukerattaga.* (KP)
- muud kestvust väljendavad tarindid, nt *Kui rektor sisse astus, lõpetasin **loengut*** (tehti kokkuvõtteid vms); vrd *...lõpetasin **loengu*** (hetkeline ja piiritletud sündmus). (Kerge 2000: 96)

Nagu piiritlejad ei pruugi nõuda täissihitist, nii ei nõua kestusadverbiaalid tingimata osasihitist, nt *Praegu ületab hüppaja lati: uus rekord on sündinud* (Käänuk). See näide kriipsutab alla vajaduse teadvustada eesti keele õppijale, et ei piiritlejad ega kestusadverbiaalid nõua rangelt ühte või teist sihitise käänat.

Eesti keele võõrkeelena õpetamise arvukaimaks sihtrühmaks on vene emakeelega õppijad (nt Vaiss 2019). Vene keeles eristab samasugust aspektivaheldust mitte sihitise kääne, vaid hoopis tegusõna aspekt (Kerge 2000: 94; Tamm, Vaiss 2019), vrd *Бабушка **испекла** пирог* 'Vanaema küpsetas piruka' ja *Бабушка **пекла** пирог* 'Vanaema küpsetas pirukat' (KP), kus *испекла* 'küpsetas' märgib perfektiivset ja *пекла* 'küpsetas' imperfektiivset aspekti. Ka inglise keeles eristab samalaadseid tähenduseristusi tegusõna aspekt, vrd *Mother **baked** a cake* 'Ema küpsetas koogi' ja *Mother **was baking** a cake* 'Ema küpsetas kooki' (KP), kus *baked* 'küpsetas' märgib perfektiivset ja *was baking* 'küpsetas' imperfektiivset aspekti. Tänu sellele võivad vene (ja võib-olla ka inglise keele) emakeelega õppijad teatud juhtudel aimata aspektivaheldusest tingitud sihitise käände vaheldumist eesti keeles (Tamm, Vaiss 2019). Pealegi selgus ühest Pooli (2010) läbiviidud uuringust, et vene emakeelega õppijad toetuvadki sihitiskäände valikul kõige enam lause põhiverbi vormilistele ja sisulistele omadustele, mitte aga sihitise omadustele. Ometi ei märgistata eesti keeles aspekti nii järjekindlalt kui vene keeles, ehk ainult kui 1) lause on jaatav, 2) tegusõna on aspektverb (või pehme partitiivverb) ja 3) sihitis märgib

tervikut (Metslang jt 2003: 127). Järelikult tundub mõistlik vene emakeelega õppijate puhul juhtida erilist tähelepanu sihitise terviklikkuse olulisusele täis- ja osasihitise teema õpetamisel.

1.2. Terviklikkus

Sihitis on terviklik ehk kvantitatiivselt piiritletud, kui see on asjasõna (nt *maasikas, lehm, pudel*), mitmussõna ehk kompleksisõna (*käärid, saapad, vanemad*) või tähistab kogust (*kolm kotti, mitu meest, tükk leiba*) (EKS 2017: 265; EG 2023: 611–612). Sihitis ei märgi tingimata tervikut, kui see on ainesõna (*liiv, kama, jäätis, vesi, õhk*), abstraktnähtus (*armastus, luule, soojus, palavik*) või piiritlemata objektikogum (*mööbel, rahvas, aedvili, elavjõud*) (EG 2023: 611). Lisaks sellele on tähenduselt piiritlemata nõndanimetatud juhuhulgasõnad ehk asjasõnade mitmusevormid, mis märgivad ebamäära hulka (*eestlased, lilled, riided, taldrikud*) (EKS 2017: 265; EG 2023: 611–612).

Ainesõnana peab sihitis olema osastavas käändes, kui tegevus ei haara seda tervikuna, vrd *Sööge ometi (natuke) jäätist!* ja *Sööge kas või (kogu) jäätis ära* (Kerge 2000: 76). Ainesõnade puhul eendub rohkem osa-terviku tähendus võrreldes asjasõnadega (Kerge 2000: 99). Samas on võimalik kasutada ainesõnu asjatähenduses, nt *Kas sa võtad ka (ühe) jäätise?* (Kerge 2000: 99). Järelikult on alust arvata, et piir ainesõnade ja asjasõnade vahel võib tunduda eesti keele õppijale üsna hägune. Küll aga on võimalik väljendada samalaadset tähenduserinevust ka vene keeles, vrd *Ta ostis suhkrut* — *Ta ostis suhkru ära* ja *Он(а) купил(а) сахару* — *Он(а) купил(а) сахар* (Mukovskaja 2021: 106), kus niinimetatud teine genitiiv tähistab teatud ainesõnade puhul osalisusvarjundit (Mukovskaja 2021: 106). Ainesõna mõiste isegi on kohati üpris abstraktne. See, kas mõni sõna on loendatav asjasõna või hoopis ainesõna, ei ole alati ilmselge – kuigi maasikas on asjasõna eesti keeles, siis vene keeles tähistab *клубника* 'maasikas' pigem ebamäära hulka maasikaid (Mukovskaja 2021: 17).

Peatükkides 1.1 Tulemuslikkus ja 1.2 Terviklikkus anti ülevaade sellest, kuidas täis- ja osasihitise valik johtub nii tegevuse tulemuslikkusest kui sihitise terviklikkusest. Kui tegu on osasihitisega, peab sihitis olema osastavas käändes, ent ainsuses oleva täissihitise korral tuleb õppijal valida omastava ja nimetava käände vahel. Järgmises peatükis võetakse luubi alla, millest on tingitud täissihitise käände vaheldumine ainsuses.

1.3. Täissihitise kääne

Täissihitise kääneteks on omastav ja nimetav. Täissihitis mitmuses on alati nimetavas käändes, kuid ainsuses tuleneb täissihitise käände valik öeldisverbi tegumoest ja kõneviisist ning *da-*tegevusnime tarindist (EKK 2020: 423; EKS 2017: 271). Järelikult kasutatakse kahte

täissihitise käännet ainult ainsuse korral, kus omastavat võib pidada kõige tüüpilisemaks käändeks. Omastava asemel kasutatakse nimetavat kolme tüüpi lausetes (EKK 2020: 423):

- a) käsklauses, vrd *Söö **puder** ära!* — *Sööd **pudru** ära. Mina viigu **laps** lasteaeda — Mina viin **lapse** lasteaeda. Täita **avaldus** trükitähtedega!* — *Täidad **avalduse** trükitähtedega* (EKK 2020: 423 + KP);
- b) kui öeldisverb on umbisikulises tegumoes, vrd ***Rahakott** unustati koju — Unustasin **rahakoti** koju* (KP);
- c) kui sihitis laiendab *da*-tegevusnime ja *da*-tegevusnimi ise ei ole sihitis, vrd *Mul on soov **eesti keel** selgeks õppida. Ma soovin **eesti keele** selgeks õppida* (KP).

Käsklauset iseloomustab harilikult öeldisverb käskivas või möönvas kõneviisis, kuid ka *da*-tegevusnimega on võimalik väljendada käsku. Käsku väljendav *da*-tegevusnimi võib seista omaette või seostuda tegusõnadega *käskima*, *paluma* ja *soovitama* (EKK 2020: 425). Sel juhul on täissihitis alati nimetavas vaid vahetu käsu korral (EKK 2020: 425), nt *Palun võtta **seisukoht** läbirääkimiste lõpetamise suhtes. Sessiooni lõpetamiseks soovitame **sulgeda** ka veebibrauser.* (SKELL) *Käsin sul jätta **telefon** kotti!* (KP).

Umbisikulist tegumoodi laiendav täissihitis on alati nimetavas – ka siis, kui see esineb *da*-tegevusnimega koos, nt *Aktsiaseltsi üldkoosolekul otsustati esitada **pankrotiavaldus**.* (EKK 2020: 425) *Mul lubati **tass kohvi** võtta.* (SKELL) *Tal soovitatakse **istandus** maha müüa* (SKELL).

Kuigi käsklaused ja umbisikuline tegumood on üsna selgesti piiritletud tarindid, leidub suur hulk erinevaid *da*-tegevusnime tarindeid. Peatükis 2.1 Tulemuslikkus peatuti juba mõne *da*-tegevusnime tarindi juures, näitamaks, et täis- ja osasihitise valikut mõjutavad nii tegevusnime kui öeldisverbi tähendus ja vorm. Et aga mitte laskuda üksikasjadesse, antakse selles lõputöös ülevaade ainult olulisematest *da*-tegevusnime konstruktsioonidest, kus ainsuslik täissihitis peab olema nimetavas. Esimesed neli konstruktsiooni valiti Ogreni (2018) järgi ja viies konstruktsioon pärineb Penjami (2008) doktoritööst. Kõik konstruktsioonide nimetused pärinevad Penjami tööst:

- 1) otstarbe- ja põhjuslausekonstruktsioon, kus *da*-tegevusnimi on öeldiseks *et* kõrvallauses, mis põhjendab pealause tegevust (Ogren 2018: 26–29), nt *Ta paigaldas **lõksu**, et kinni püüda **loom*** (KP);

- 2) hinnangukonstruktsioon, mis koosneb tegusõnast *olema* + omadussõna + *da*-tegevusnimi, kus omadussõna kajastab kõneleja hinnangut antud tegevuse suhtes (Ogren 2018: 26–29), nt *On oluline leida tulekahju põhjus* (KP);
- 3) järeltäiendikonstruktsioon, kus *da*-tegevusnimi on nimisõnafraasi täiendiks (Ogren 2018: 26–29), nt *Soov eesti keel selgeks õppida* (KP);
- 4) translatiivadverbiaaliga konstruktsioon, kus lause aluseks on *da*-tegevusnimi ja öeldiseks on tegusõna *olema*, mille juurde kuulub nimisõnafraas saavas käändes (Ogren 2018: 26–29), nt *Tema eesmärgiks on luua eesti keele õppematerjal* (KP);
- 5) netsessiivkonstruktsioon, milles öeldis väljendab enamasti *da*-tegevusnimega märgitud tegevuse kohustuslikkust, vajalikkust või võimalikkust (Penjam 2008: 47), nt *Mul tuleb ~ tarvitseb ~ on vaja ~ on kavas leida uus töökoht* (KP).

Mitte kõik *da*-tegevusnime tarindid ei nõua, et täissihitis oleks nimetavas käändes, nt *Ma soovin eesti keele selgeks õppida*. Nimetavalise täissihitise kasutamise nõue tuleneb hoopis asjaolust, et puudub alus (EKK 2020: 425). Aluse puudumine *da*-tegevusnime tarindis on seega konkreetne vihje, et täissihitis peab olema nimetavas. Siiski on alust arvata, et eesti keele õppijal on mõnikord raske märgata aluse puudumist, sest aluse mõiste on iseenesest üpris abstraktne. Kõige otstarbekam oleks ehk õpetada talle sagedasemaid aluseta *da*-tegevusnime tarindeid, kus kehtib nimetavalise täissihitise nõue, sest neid on arvatavasti lihtsam ära tunda kui üksnes aluse puudumist. Otstarbe- ja põhjusedkonstruktsiooniga sarnaselt leidub teisigi tarindeid, kus *da*-tegevusnimi on omaette seisev öeldis ja kehtib nimetavalise täissihitise nõue, nt *Miks jätta võimalus kasutamata? Kellele osta kingitus? Kuidas lõpetada leping ~ lepingut?* (SKEll + KP). Huvitaval kombel erineb täis- ja osasihitise valik teatud *da*-tegevusnime tarindeis mõnevõrra sellest, mida seni arutati siinses magistritöös (Ogren 2018). Nende *da*-tegevusnime tarindite juurde kuuluva sihitise detailsem käsitus ei mahu siinse magistritöö raamidesse.

Lõpuks leidub eesti keeles üksikuid asesõnu, mis ei allu eelpool mainitud reeglitele. Kui sihitiseks on isikuline asesõna *mina, sina, meie, teie* (aga mitte *tema* ega *nemad*) või enesekohane asesõna *(ise)enese/(ise)enda*, siis kasutatakse nimetava käände asemel alati osastavat (EKK 2020: 426), nt *Mind viidi hullumajja. Võta end/ennast kokku!* (KP). Lisaks sellele sobib nende sõnade puhul omastavalise sihitise asemel alati osastav kääne (EKK 2020: 426), nt *Ma viin su koju = Ma viin sind koju. Ta võttis enda/enese kokku = Ta võttis end/ennast kokku* (KP). Viimaks võib siduva asesõnana talitlevat *mis*-pronoomenit kasutada nimetavas

käändes omastava asemel, küsiva asesõnana talitlevat *mis*-pronoomenit aga osastava asemel (EKK 2020: 426), nt *Nööp, mis = mille ma äsja kaotasin. Mis = Mida see tähendab?* (KP)

1.4. Grammatikareeglite paindlikkus

Kokkuvõtvalt võib 1. peatükis käsitletu põhjal väita, et täissihitis esineb ainult siis, kui 1) tegevus on tulemuslik (st jaatav, teeline ja aspektilt perfektiivne) ja 2) sihitis on terviklik. Kuigi siinses lõputöös ei käsitletud seda teemat üksikasjalikult, on ilmselge, et eesti keele õpetamise seisukohalt on tegemist äärmiselt keeruka grammatilise teemaga, mis tuleneb suuresti tulemuslikkuse ja mõnel määral ka terviklikkuse mõistete abstraktsusest. Abstraktsuse vähendamiseks saab juhtida õppija tähelepanu lauses olemasolevatele vihjetele 1) **eituse-** 2) **tulemuse-** või 3) **kestusesõnade** näol, mis teevad ammendumispiiri olemasolu ja saavutamise või selle puudumise õppijale nähtavaks ning võimaldavad või hoopis välistavad mõne sihitise käände kasutamise. Eitussõna korral on osasihitise kasutamine kohustuslik. Tulemuse- ja kestusesõnadega kaasneb sageli ainult osa- või täissihitise kasutamise eelistus. Eelistused ei pruugi olla ranged, nii et mõlemat tüüpi vihjetega on võimalik kasutada nii osa- kui täissihitist olenevalt sellest, kas tahetakse rõhutada tegevuse tulemuslikkust või selle kestust. Lisaks sellele võib sihitise käände valik esile tuua osa-terviku tähenduse ehk sihitise terviklikkuse. Mõnikord ei esine osa- või täissihitise vaheldumisega aga üldse mingit tähenduserinevust, näiteks kui mõni soovimist, tahtmist või kavatsemist väljendav tegusõna laiendab *da*-tegevusnime (vt 1.1.1 Teelisuus). Seetõttu on paljudes eri tüüpi lausetes võimalik kasutada nii täis- kui osasihitist, mis rõhutab reeglistiku paindlikkust.

Grammatikareeglite paindlikkust rõhutab ka asjaolu, et eestlanegi kipub mõnikord kahtlema sihitise käände valimises, näiteks kui tegevuse tulemus on ajutine (EKK 2020: 422). Sel juhul võib tegevust pidada nii tulemuslikuks kui mittetulemuslikuks ning sobivad nii osa- kui täissihitis, nt *Anna mulle pliiats = Anna mulle pliiatsit ja Keerasin lehe = Keerasin lehte* (EKK 2020: 422). Tiina Leemetsa (2015) avaldatud artiklis „Mida küsitakse keelenõuandjailt sihitise kohta?“ on näiteid selle kohta, missugustes lausetes võivad eestlased kahelda sihitise käände valimises. Mõned ilmekamad keelenõuandmebaasist pärinevad küsimused on näiteks *Kas pind või pinda tuleb värvida kaks korda? Kas nüüd on parim aeg tellida Postimees või Postimeest? Kas kõik tõstsid käe või kõik tõstsid kätt? Kas teatmik sisaldab linnaplaane ja registrit või linnaplaanid ja registri? Kas oleme otsustanud tallu hobune või hobuse osta?* (Leemets 2015: 101–109). Eesti keele õppija ei pea seega hämmastuma ega segadusse sattuma, kui ta kohtab vahetevahel mõnda ebaharilikku osa- või täissihitise kasutust. Igal juhul on oluline teadvustada eesti keele õppijale täis- ja osasihitise vaheldumise reeglistiku paindlikkust. Veidi rangemad

reeglid kehtivad aga täissihitise käände kasutamise kohta ainsuses, kusjuures *da*-tegevusnime konstruktsioonid vajavad erilist tähelepanu. Lõpuks tasub eesti keele sihitise grammatika õpetamisel silmas hoida õppija emakeele eripärasusi, sest need võivad mõjutada õppija arusaama antud teemast eri viisil.

Kirjaliku seletusega saab vähendada eesti keele sihitise grammatika abstraktsust vaid piiratud määral. Nii või teisiti peab õppija käände valimisel kujutlema antud olukorda, et lahti mõtestada tegevuse mõttelise piiri saavutamist ja sihitise piiritlemist. Õnneks leidub tänapäeval palju digilahendusi abstraktsete mõistete selgitamiseks. Järgmises peatükis arutatakse, kuidas digilahendused ehk multimeedium saaks soodustada õppijate arengut eesti keele sihitise käände grammatika õppimisel.

2. MULTIMEEDIUMI KASUTAMISE PÕHIMÕTTEID

20. sajandi lõpus ja 21. sajandi alguses hakati intensiivelt uurima multimeediumi eeliseid õpetamise eesmärgil. Multimeediumi mõistet saab defineerida mitut moodi. Üks üle 30 aasta vana definitsioon on: „teksti, graafika, heli, animatsiooni või video koosesitamine arvuti abil“ (Vaughan 1993: 3). Tänapäevaks on multimeediumi ehk digilahenduste kasutamise võimalused võrreldes 30 aasta tagusega tunduvalt laienenud. Ometi on jäänud enam-vähem samaks need algsed soovitusel või põhimõtted, millele tuginevad või õigemini peaksid tuginema multimeediumiga loodud õppematerjalid. Käesoleva lõputöö eesmärgiks ei ole üksipulgi arutada kõiki õppimise teooriaid. Selle asemel keskendutakse multimeediumi kasutamise põhimõtetele ja soovitudele, mis on ajapikku välja kujunenud, tuginedes õppimise teooriale.

2.1. Multimeediumi printsiibid

Mayer (2009) on välja pakkunud kaksteist põhimõtet ehk printsiipi, millest tuleks lähtuda õppematerjalide loomisel multimeediumi abil. Need printsiibid toetavad õppija võimet töödelda uusi teadmisi kolmel tasandil: 1) vähendades kõrvalist töötlust (*extraneous processing*), 2) soodustades olulist töötlust (*essential processing*) ja 3) soodustades generatiivset töötlust (*generative processing*; Mayer 2009: 80). Kõrvaline töötlus hõlmab neid kognitiivseid protsesse õppija ajus, mis ei ole vajalikud esitatud materjalist aru saamiseks, kuid mis õppematerjali ülesehitusest tingituna ikkagi toimuvad. Oluline töötlus hõlmab kognitiivseid protsesse, mida on vaja esitatud materjali töömälus hoidmiseks teatud aja vältel. Generatiivne töötlus hõlmab kognitiivseid protsesse, mis on vajalikud sügavama arusaama saamiseks esitatud materjalist ja mis sõltuvad õppija õpimotivatsioonist (Mayer 2009: 80). Printsiipide ja teiste terminite tõlkimiseks eesti keelde on siinses magistritöös enamasti lähtutud Luige (2004) pakutud tõlgetest, mis põhinevad üheksal algsel Mayeri ja Moreno (2003) pakutud printsiibil (vt Luik 2004: 47–49). Uuemate printsiipide tõlke puudumisel on välja toodud multimeediumi printsiip nii lähtekeeles kui magistritöö autori enda pakutud tõlge eesti keeles. Multimeediumi printsiibid on (Mayer 2009: 89–242):

Printsiibid kõrvalise töötluse vähendamiseks:

1. Tiheda seostatuse printsiip: soovituslik on välja jätta üleliigsed sõnad, pildid ja heli.
2. Signaaliseerimise printsiip: esitusest saadakse paremini aru, kui selles tuuakse välja, kuidas töödelda antud materjali, näiteks rõhutades tähisega mõnd olulist aspekti.

3. Liiasuse printsiip (*Redundancy Principle*): õppijad õpivad rohkem piltidest koos auditiiivse jutustusega kui piltidest koos auditiiivse jutustuse ja kirjaliku tekstiga.
4. Ruumilise kokkupuutuvuse printsiip: vastavuses olevad pildid ja sõnad peavad paiknema üksteisele lähedal, mitte eraldi.
5. Ajalise kokkupuutuvuse printsiip: vastavuses olevaid sõnu ja pilte tuleb esitada samaaegselt, mitte järjestikku.

Printsiibid olulise töötluse soodustamiseks:

6. Segmenteerimise printsiip: pidevale esitusele on eelistatav niisugune esitus, mis koosneb õppija poolt kontrollitavatest väikestest juppidest.
7. Eelkoolituse printsiip: esitusest saadakse paremini aru, kui õppijad on kursis põhimõistete nimede ja omadustega.
8. Modaaltsuse printsiip: parem on varustada pilte ja animatsioone auditiiivse jutustusega kui kirjaliku tekstiga.

Printsiibid generatiivse töötluse soodustamiseks:

9. Multimeediumi printsiip: sõnadest ja piltidest õpitakse rohkem kui ainult sõnadest.
10. Isikustamise printsiip (*Personalization Principle*): multimeediumi esitusest õpitakse rohkem, kui seda esitatakse kõnekeeles, mitte formaalses kirjakeeles.
11. Hääle printsiip (*Voice Principle*): soovituslik on kasutada helisalvestuse jaoks inimhäält, mitte tehishäält.
12. Pildi printsiip (*Image Principle*): jutustaja pildi olemasolu ekraanil ei soodusta tingimata õppimist.

Piret Luik (2004) on oma väitekirjas omalt poolt välja pakkunud täiendavaid soovitusi multimeediumi esitluse kujundamise osas, millest toon välja vaid mõned näited (Luik 2004: 176):

- Tume tekst heledal taustal on parem kui hele tekst tumedal taustal;
- Informatsiooni esitamisel tuleks vältida raami info ümber, sest see võib kiskuda õppija tähelepanu õppematerjalilt eemale;
- Abstraktsuse vähendamiseks tasub kasutada pealkirjadega graafikat;
- Graafika peab olema võimalikult lihtne – vältida tuleks keerukaid kolmemõõtmelisi kujutisi;
- Otstarbekas on lõimida tekst ning graafika ühtseks tervikuks;

- Video kasutamisest on kasu ainult siis, kui animatsiooni selgitavat informatsiooni ei esitata kirjaliku teksti abil.

Antud multimeediumi printsiibid ja soovitused on üldised ning kehtivad multimeediumi kohta sõna laiemas tähenduses. Selle lõputöö raames otsustasin aga animeeritud videokogu loomise kasuks. Videotes kasutan animatsioone peaausjalikult abstraktsemate mõistete selgitamiseks. Enne video kavandamise ja kujundamise protsessi kirjeldamist tuleks aga välja tuua, mis on üldse animatsioonide ja video kasutamise eelised võrreldes lihtsa teksti, heli või graafika esitamisega.

2.2. Animatsiooni ja video tõhusus abstraktsete mõistete selgitamisel

Animatsioon on liikumisillusioon, mis on loodud staatiliste piltide järjest esitamisega. Mitmed uuringud on võrrelnud animatsiooni ja teist tüüpi multimeediumi tõhusust abstraktsete mõistete selgitamiseks (Luik 2004: 42–43). Aastal 2000 võrdles Lai kolme informatsiooni esitamise viisi: 1) tekst koos heliliste juhistega, 2) tekst graafika ja heliga ning 3) tekst animatsioonide ja heliga (Lai 2000). Uurimusest selgus, et informatsiooni esitamine teksti, animatsioonide ja heliga viis kõige paremate tulemusteni, kusjuures helilised juhised aitasid õpilastel märgata olulisi aspekte ning animatsioon aitas neil mõista abstraktseid mõisteid (Lai 2000). Pealegi on animatsioonid osutunud tõhusaks vahendiks abstraktsete sõnade tähenduse selgitamisel võõrkeeleeõppes (Tsou jt 2002). Seega on Luik (2004) oma väitekirjas jõudnud järeldusele, et „Mida keerulisem on mõiste, seda potentsiaalsem on animatsiooni selgitav roll. Seda eriti juhul, kui mõistet on keeruline selgitada verbaalselt või on olulised ajas juhtuvad muutused“ (Luik 2004: 42).

Nagu animatsioonide puhul, on mitmed uuringud kinnitanud videote tõhusust õpetamisel (Hsin, Cigas 2013; Rackaway 2012; Stockwell jt 2015; Noetel jt 2021) ja spetsiifilisemalt abstraktsete mõistete selgitamisel (nt Dash jt 2016). Noetel jt (2021) järgi viitab sõna *video* selles lõputöös salvestatud multimeediumile, mis kombineerib liikuvaid pilte ja heli, kaasa arvatud heliliste juhistega varustatud animatsioonid ehk *voice-over-PowerPoint*. Video tõhusus võib osaliselt seisneda selles, et seda tüüpi multimeediumi kasutades on võrdlemisi lihtne arvestada multimeediumi printsiipe õppematerjali loomisel (Noetel jt 2021). On ilmunud mitu artiklit selle kohta, kuidas seda teha (Brame 2017; Fyfield jt 2022; Mayer jt 2020).

2.3. Multimeediumi printsiibid videote loomisel

Brame'i (2017) sõnul kasvab õppimiseks loodud video eesmärgipärasus siis, kui võetakse arvesse kolme asjaolu: 1) kuidas kohandada video kognitiivset koormust, 2) kuidas võimalikult

palju suurendada õpilaste kaasatust ja 3) kuidas soodustada aktiivset õppimist (Brame 2017). Tema palju osundatud artiklis (vt Brame 2017) tuuakse välja, kuidas rakendada Mayeri (2009) poolt välja pakutud multimeediumi printsiipe videote loomisel. Kuigi mitu uuringut on kinnitanud nende printsiipide paikapidavust eri tüüpi multimeediumi puhul, ei ole mõne printsiibi puhul veel jõutud üksmeelele, kas seda tasub rakendada ka videote koostamisel (Fyfield jt 2022). Allpool tuuakse välja, kuidas multimeediumi printsiipide abil on võimalik suurendada õppimiseks loodud video eesmärgipärasust.

Signaliseerimise printsiibiga kooskõla saavutamiseks on otstarbekas juhtida õppija tähelepanu olulistele aspektidele signaalide abil. Signaaliks saab olla paari võtmesõna ilmumine, värvi või kontrasti muutus või mingi ikoon, mis viitab teatud kohale ekraanil (de Koning jt 2009; Ibrahim jt 2012). Signaalid aitavad õppijal koondada oma tähelepanu õppematerjali tuumale, selmet keskenduda kõrvalise tähtsusega üksikasjadele. See võib vähendada kõrvalist töötlust ja ühtlasi suurendada töömälu mahtu, kuna signaalid toovad esile informatsiooni sisemised seosed ja ülesehituse, soodustades olulist töötlust. Uuringud on kinnitanud, et signaliseerimisel on positiivne mõju õpilaste võimele jätta meelde ja edastada uusi teadmisi nii animatsiooni (de Koning jt 2009) kui video (Ibrahim jt 2012) kasutamise puhul.

Segmenteerimise printsiibist lähtudes on mõistlik koostada lühemaid videoid ja jaotada videod omakorda väikesteks juppideks. Guo ja tema kolleegid (2014) uurisid õpilaste kaasatust eri tüüpi õppimiseks loodud video vaatamisel. Uuringust ilmnes, et kaasatuse mediaankestus oli kõigest 6 minutit, olenemata video pikkusest. Järelikult on soovituslik jaotada videoid juppideks, mille pikkus ei küündi üle 6 minuti (Guo jt 2014). Videoid saab omakorda jaotada peatükkideks, näiteks YouTube Annotate'i abil, esitades iga peatüki (või lühikese video) lõpus õpilasele küsimusi (Brame 2017). Peatükid toovad esile video ülesehituse, suurendades olulist töötlust (Ibrahim jt 2012). Iseenesest võimaldavad videod õppijal uuesti vaadata raskemaid osi või panna selle pausile märkmete tegemiseks. Segmenteerimine soodustab video kontrollitavust õppija poolt, mis vähendab kognitiivset koormust veelgi (Schneider jt 2018).

Signaliseerimise, segmenteerimise ja teistegi võtete tõhusust on tõdenud mitmed uuringud (Brame 2017; Noetel jt 2021; Fyfield jt 2022). Teised on lood aga liiasuse ja modaalsuse printsiibi puhul. Liiasuse printsiibi järgi tuleks videos vältida niisuguseid elemente, mis on küll huvitavad ja köitvad, ent asja tuumast aru saamiseks ülearused. Nende hulka kuuluvad visuaalselt keerulised taustad, taustamuusika ja igasugused üksikasjad animatsioonis, sest need suurendavad kõrvalist töötlust ja võivad üle koormata õppija töömälu (Ibrahim jt 2012).

Modaalsuse printsiibi järgi ei oleks mõistlik näidata animatsioone koos kirjaliku tekstiga ega seletada keerukaid mõisteid või protsesse ainult suuliselt (Mayer, Moreno 2003). Esimesel juhul koormatakse üle visuaalset kanalit ja teisel juhul koormatakse üle auditiivset kanalit (Mayer, Moreno 2003). Nende ja teistegi uurimuste põhjal soovitab Brame (2017) varustada animatsioone ainult suuliste juhistega. Teisele järeldusele jõudsid aga Lee ja Mayer (2018), kes leidsid, et liiasuse ja modaalsuse printsiibid ei kehti nende videote kohta, mis ei ole õppija emakeeles. Teisisõnu, selliseid videoid tasub lisaks helilistele juhistele varustada ka kirjaliku tekstiga, näiteks subtiitrite kujul (Lee, Mayer 2018).

Ka pildi printsiibi paikapidavus videote puhul on vaieldav. Jutustaja pildi olemasolu ekraanil ei soodustavat tingimata õppimist (Mayer, Moreno 2003). Samas on mitmed uuringud nentunud jutustaja pildi olemasolu kasulikkust videos (nt Guo jt 2014; Wang jt 2020). Wangi ja tema kolleegide (2020) uuringust ilmnes, et jutustaja pilt vähendas kognitiivset koormust ja suurendas õppijate huvi videos käsitletud teema vastu. Keelekasutuse ja kõnetempo suhtes ollakse aga ühel meelel, et parem on kasutada kõnekeelt ja rääkida vaimustusega (Mayer 2008; Guo jt 2014; Brame 2017).

Isikustamise printsiibist lähtuvalt on otstarbekas kasutada videos kõnekeelt (Mayer 2008). Kõnekeele kasutamine soodustab õpilaste õppimist tunduvalt, tõenäoliselt tänu sellele, et see õhutab õpilasi suhestuma video jutustajaga, tõstes omakorda õpilaste kaasatust ja õpimotivatsiooni (Mayer 2008). Sealjuures tasub jutustajal kasutada enda kohta asesõna *mina/ma* ning pöörduda otseselt vaataja poole asesõnaga *sina/sa* (Brame 2017).

Hääle printsiibiga seoses on lisaks inimhääle kasutamisele tähtis pöörata tähelepanu ka jutustaja kõnetempole ja emotsiooni väljendamisele häälega. Guo ja tema kolleegide (2014) poolt läbiviidud uuringust selgus, et õpilaste kaasatus ja huvi antud teema vastu kasvas sedamööda, kuidas jutustaja kõnetempo kiirenes (Guo jt 2014). Kõige suurem oli kaasatus siis, kui kõnetempo oli 185–254 sõna minutis (Guo jt 2014). Selle põhjal oleks võimalik järeldada, et parem on rääkida kiiresti selmet rääkida suhteliselt aeglaselt selleks, et õpilased saaksid seletusega paremini sammu pidada. Siinkohal on aga oluline märkida, et jutustaja kõnetempo ja vaimustuse vahel leiti tugev seos, nii et esmatähtis võiks olla hoopis vaimustus jutustaja hääles, mitte niivõrd kõnetempo (Guo jt 2014).

Hoolimata animatsioonide ja video kasulikkusest, ei ole lõputöö autori teadmist mööda hetkelise seisuga (st kirjutamise hetkel kevadel 2024) olemas ühtegi kvaliteetset avalikku õppematerjali, mis selgitab eesti keele täis- ja osasihitise teemat animatsioonide või video abil.

Vaatamata sellele leidub internetis mitu õppematerjali sihitise teemal, mida saab videokogu koostamisel kasutada inspiratsiooniallikana või koguni lähtekohana. Järgmises peatükis heidetakse pilk kolmele näitele netist leitavatest eri tüüpi õppematerjalidest sihitise teemal.

3. NÄITEID VEEBIPÕHISTEST ÕPPEMATERJALIDEST

Eesti keele grammatika õppimiseks leidub internetis palju erinevaid ressursse. Selles peatükis võetakse luubi alla kolm eri tüüpi digitaalset õppematerjali täis- ja osasihitise teemal: 1) EKI teatmiku artikkel „Osasihitis ja täissihitis“, 2) digimäng „Käänuk“, 3) Academia Cervena video „Introduction to Finnish Grammar“. Esimene õppematerjal kujutab endast lihtsat teksti, teine interaktiivset õppemängu teksti ja piltidega ning kolmas käsitleb täis- ja osasihitise teemat osana sissejuhatavast videost soome keele grammatika kohta. Antud näited ei peegelda kõige tüüpilisemaid õppematerjale täis- ja osasihitise teemal, vaid annavad läbilõike multimeediumi kasutamisest selle teema õpetamisel täiskasvanutele. Iga näite puhul kirjeldatakse lühidalt, kuidas seletatakse täis- ja osasihitise grammatikat sõnaliselt (milliseid termineid ja näiteid kasutatakse jne) ja kuidas multimeediumi kasutamine toetab sealjuures grammatikaseletust. Lisaks sellele analüüsitakse lühidalt, kuidas antud õppematerjalid rakendavad multimeediumi printsiipe (vt 2.1 Multimeediumi printsiibid) ja mida tasuks teistmoodi teha õppematerjali koostamisel selle magistritöö raames.

3.1. EKI teatmiku artikkel „Osasihitis ja täissihitis“

EKI teatmik on pidevalt täiendatav ainekogumik tänapäeva eesti keele kohta. Teatmiku peamiseks sihtrühmaks on eesti emakeelega täiskasvanud, kuid seal leiab abi ka edasijõudnud eesti keele õppija. Artiklis „Osasihitis ja täissihitis“ seletatakse kõigepealt väga lühidalt, millised on sihitise käänded ja mis on üldse sihilised verbid. Seejärel tutvustatakse osasihitist kui kõige sagedasemat sihitise liiki (vt joonist 1). Osasihitise lõigus on üksikud osasihitise kasutamise näited ja lugejale tutvustatakse partitiivverbide mõistet paksus kirjas. Kogu artiklis leidub viiteid teistele artiklitele täiendava informatsiooni saamiseks.

Osasihitis

Osastavas käändes sihitis on osasihitis. See on kõige tavalisem ja sagedasem sihitise liik:

poiss sõi putru, lugesin „Rehepappi“, vaatasime huvitavat saadet, ettepanek tekitab küsimusi andmekaitse kohta.

On sihilisi tegusõnu, mille juures saab kasutada ainult osasihitist (nt *tahtma, puudutama, alustama*). Neid nimetatakse **partitiivverbideks**. Tüüpilised sellised tegusõnad on tundeverbid (*alahindama, armastama, kartma, nägema* jt), liigutus-puudutusverbid (*kehutama, kallistama, peksma* jt), kuid siia kuulub muidki verbe (*helistama, trahvima, alustama, harrastama* jt).

EKI ühendsõnastikus on partitiivverbide reksioon tähistatud **tärniga** (nt *keda/mida**), vt nt [alahindama](#), [kallistama](#), [alustama](#).

Joonis 1. Tekstilõik „Osasihitis“ EKI teatmiku veebilehel „Osasihitis ja täissihitis“ (kuvatõmmis tehti 7. veebruaril 2024)

Nagu paljudes teistes õppematerjalides keskendutakse EKI teatmikus eelkõige partitiivireksiooni õpetamisele, kusjuures lugejale esitatakse kas väikse- või suuremahuline loetelu osasihitist nõudvatest tegusõnadest. Tüüpiline näide sellest on Mare Kitsniku ja Leelo Kingisepa (2002) avaldatud õpik „Avatud ukсед“, kus raamatu lõpus paiknevad ühel leheküljel kaks grammatikalisa sihitise käände kasutamise kohta. Viimane neist kujutab endast tähestikulist loendit, mis koosneb lausa 94 tegusõnast, millel on sihitis alati osastavas käändes. Erinevalt EKI teatmikust ei liigitata neid tegusõnu tähenduse järgi tundeverbideks, liigutus-puudutusverbideks või muudeks rühmadeks. Vaevalt, et õppija mõistab tulemuslikkuse vaatevinklist, miks just need tegusõnad loetakse partitiivverbideks. Kuigi õpiku puhul ei ole tegu multimeediumiga, on see hea näide sellest, kuidas on õpetatud täis- ja osasihitise grammatikat lihtsa teksti kujul.

Küsitav on ka põhiorhk partitiivireksioonile mõlemas õppematerjalis. Pooli (2007) sõnul tasuks ehk pöörata rohkem tähelepanu aspektverbidele, mis on Natalia Vaissi (2004) uurimuse andmetel keeles vähemuses ja seega erandlikumad (Pool 2007). Seetõttu oleks võib-olla lihtsam ja mõistlikum koostada loend hoopis aspektverbidest ja seletada õppijatele, et ülejäänud sihiliste tegusõnade laiendiks sobib osasihitis (Pool 2007).

Vahetult osasihitise lõigu all paikneb EKI teatmikus täissihitise lõik (vt joonist 2). Huvitav on see, kuidas EKI teatmiku käsitluse järgi on olemas neli täissihitise kasutamise tingimust kahe asemel (vt 2. Täis- ja osasihitise põhimõisteid). Erinevus käesolevast lõputööst seisneb suuresti selles, et EKI teatmikus ei käsitleta kõneliiki ega partitiivverbe tulemuslikkuse mõiste alla

kuuluvatena (vt 1.1 Kõneliik ja 1.2 Teelisuus), vaid omaette seisvate tingimustena. Neljandaks tingimuseks on näiteks see, et „Õeldiseks olev tegusõna võimaldab täissihitist kasutada“, mis viitab nendele verbidele, mis ei ole partitiivverbid ega nõua osasihitist. Siinses magistritöös lähtutakse aga üldjuhust, kus partitiivverbid väljendavad ateelisi ehk ammendumispiirita tegevusi, mis nagunii ei jõua mingi tulemuseni ega saa olla tulemuslikud (vt 1.2 Teelisuus). Järelikult on küll võimalik selgitada partitiivirektsiooni tulemuslikkuse mõiste valguses. Erandiks on need vähesed sõnad nagu *alustama*, mis on küll teelised, ent nõuavad siiski osasihitist, kuid erandeid tuleks ehk käsitleda eranditena.

Täissihitis

Omastavas või nimetavas käändes sihitist on täissihitis. Selle kasutamiseks peavad olema korraga täidetud **kõik neli** järgmist tingimust.

1. Lause on **jaatav**.

poiss söi pudru ära - vrd *poiss ei söönud putru ära*

kas saaks siit pileti osta? - vrd *kas ei saaks siit piletit osta?* (mõlemal juhul on küsijal soov osta)

Märkus. Vastanduses „mitte .. vaid“ saab täissihitist kasutada ka eituse juures:

ta ei leidnud mitte võtit ~ võtme, vaid rahakoti, ta ei ostnud mitte kasukat ~ kasuka, vaid mantli

2. Õeldisega väljendatud tegevus on **tulemuslik** (mitte kestev).

teeme suvel korteris remondi (kavas on remont lõpetada) - vrd *teeme suvel korteris remonti* (tulemus on teadmata)

lennuk ületas helikiiruse (kindla piiri) - vrd *autojuht ületas lubatud sõidukiirust* (mingil ajal, ajutiselt)

Jüri tellis aastaks Postimehe (tegi tellimuse) - vrd *Jüri tellis eelmisel aastal Postimeest* (oli tellija)

sõi kaks pirukat korraga (pirukad on söödud) - vrd *sõi kaht pirukat korraga* (lause kirjeldab söömise aega)

3. Sihitist on **tervik** (ese, piiritletud nähtus, kindel kogus või hulk).

osta homseks Leib (üks päts, kott vm kokkulepitud kogus) - vrd *osta homseks Leiba* (määramata kogus)

4. Õeldiseks olev tegusõna võimaldab täissihitist kasutada.

politsei algatas väärteomenetluse - vrd *politsei alustas väärteomenetlust*

Joonis 2. Tekstilõik „Täissihitis“ EKI teatmiku veebilehel „Osasihitis ja täissihitis“ (kuvatõmmis tehti 7. veebruaril 2024)

Sihitise käänete õpetamisega seoses väärrib mainimist, et õpikus „Avatud ukсед“ mitte ei tooda välja ainult täissihitise kasutamise tingimusi, vaid seda tehakse iga sihitise käände kasutamise puhul, alates nimetavast ja lõpetades osastavaga. Tulemuseks on aga see, et õppija peaks korruga meelde jätma üheksa sihitise käände kasutamise tingimust nelja (EKI teatmikus) või kahe (siinses lõputöös) asemel. Kas see on õppijale jõukohane, sõltub muuhulgas õppija kogemusest või eelkoolitatusel antud teemal (Brame 2017).

Teine oluline erinevus EKI teatmiku ja käesoleva lõputöö vahel on see, mida täpselt mõistetakse tulemuslikkuse mõiste all. EKI teatmikus viitab tulemuslikkus hoopis sellele, kas sündmust vaadeldakse selle toimumises või mitte (vt joonise 2 näitelauseid 2. punkti all). Seega võrdub EKI teatmiku tulemuslikkus käesoleva lõputöö vaatluspektiga (vt 1.1.3 vaatluspekti). Samal ajal puudub veebilehel aga igasugune näide, mis selgitaks piiri saavutatavuse ehk teelisuse mõistet (nt konkreetsete piiritlejate abil), mistõttu ammendumispiiri mõiste jääb üpris abstraktseks.

EKI teatmik on ülesehituselt väga lihtne multimeedium, mille puhul ei ole võimalik rakendada kõiki multimeediumi printsiipe. Signaliseerimise printsiibist lähtuvalt on täissihitise kasutamise tingimused välja toodud paksus kirjas võtmesõnadena, mis tõmbavad lugeja tähelepanu. Niisugune signaliseerimine annab lugejale kohe ülevaate põhimõistetest, mis arvatavasti vähendab kõrvalist töötlust ja suurendab töömälu mahtu (Brame 2017). Lehel puuduvad aga pildid või graafikad abstraktsete mõistete selgitamiseks. Viimaks vajab küll mainimist, et artikkel on hetkelise seisuga alles koostamisel.

3.2. Digimäng „Käänuk“

„Käänuk“ on interaktiivne õppemäng, mis õpetab eesti keele sihitise käänete koomiksita abil. Mäng on mõeldud kõrgtasemele ehk B2- ja C1-tasemega eesti keele õppijatele. Mäng koosneb põhiliselt kahest osast: juhend ehk abimaterjal õppijale ja koomiksid. Juhend sisaldab kirjalikke seletusi, mis puudutavad teatud aspekti täis- ja osasihitise grammatikast (vt joonist 3). Iga seletuse juurde kuulub üks või mitu koomiksit, mis võimaldavad õppijal harjutada antud aspekti grammatikast.

Tegusõnade tüüp, mis lubab iga sihitise kääned

(a) Anneli värvis lage.

(b) Anneli värvis lae ära.

Kui sihitis on piiritletud hulgaga ja lause on jaatav, mitte eitav, siis kehtivad reeglid:

- kui kõneleja räägib tegevuse kestmisest, siis on sihitis on **osastavas käändes** (a).
- kui kõneleja räägib tulemuse saavutamisest ja tegevuse lõppemisest, siis on **täissihitis** (b).

Loe koomiksi „Peeter teeb tomatisuppi“ juures

Joonis 3. Näide grammatikaseletusest „Käänuki“ abivahendis õppijale.

„Käänuki“ koomiksid kujutavad endast elulisi ja vaimukaid olukordi igapäevaelust. Õppija ülesandeks on lõpetada koomiksid, täites lauses olevad lüngad õige sihitise käändevormiga. Näiteks koomiksis „Peeter teeb tomatisuppi“ tuleb kolmanda pildi juures lõpetada järgmine lause (vt joonist 4):

„Nüüd on kell juba üks, aga Peeter avab ikka veel _____.“

ja valikud on *purki*, *purgi* ja *purk*. Vale vastuse korral antakse õppijale uus võimalus sõna valimiseks.

KÄÄNUK Eesti keele õppemäng "KÄÄNUK" v1.0.5

PEETER ON VÕTNUD VASTU TÄHTSA OTSUSE TEHA TOMATISUPPI.

KAHJUKS ON TOMATIPÜREE PURK TUGEVAM KUI KONSERVIAVAJA.

NÜÜD ON KELL JUBA ÜKS, AGA PEETER AVAB IKKA VEEL TOMATIPÜREE _____.

PURKI
PURGI
PURK

<< TAGASI AVALEHELE   SIHITISEÕNASTIK   >>

Joonis 4. Digimängu „Käänuk“ koomiksi „Peeter teeb tomatisuppi“ esimene ülesanne.

Neljanda pildi juures on vaja täita lünk järgmises lauses:

„Peeter avas lõpuks tomatipüree _____ täpselt kell 13.15.“

ja valikud on taas *purki*, *purgi* ja *purk*. Lehekülje alumisel serval olev nupp viib EKI „Sihitisesõnastikule“, mis on peale „Käänuki“ juhendi õppijale abivahendiks. Kui koomiks on edukalt lõpetatud, muutub see värviliseks (vt joonist 5).

Joonis 5. Digimängu „Käänuk“ koomiksi „Peeter teeb tomatisuppi” lahendatud ülesanne.

Seletused „Käänuki“ juhendis on lihtsad ja selgesõnalised. Iga seletus on varustatud pealkirjaga ja näidetega, kus olulised mõisted on paksus kirjas. Erinevalt EKI teatmikust rõhutab juhend ka asjaolu, et lauses võivad esineda konkreetset vihjed ammendumispiirile või selle saavutamisele (ehk **tulemusesõnad** ja **kestusesõnad** selles lõputöös). See tõenäoliselt vähendab õppija jaoks tulemuslikkuse mõiste abstraktsust.

„Käänuki“ juhend käsitleb eesti keele sihitise grammatikat päris põhjalikult, laskumata üksikasjadesse. Ometi on välja jäetud mõned olulisemad aspektid eesti keele sihitise grammatikast. Näiteks tehti „Käänuki“ loomisel otsus kasutada ainult tervikut märkivaid sihitisi (vt „Käänuki“ juhendit õpetajale). Teisisõnu, õppemängu põhiorhk on tulemuslikkuse, mitte aga terviklikkuse mõiste õpetamisel. Tähelepanematule õppijale võivad näitelauseid ja koomiksid seega jätta mulje, nagu sihitise käände valimisel tulebki ainult arvestada olukorra

tulemuslikkust. See võib olla probleemiks eelkõige vene emakeelega õppijatele, kes kipuvad sihitise käände valimisel juhinduma põhiverbi vormilistest ja sisulistest omadustest, võtmata arvesse sihitise kvantitatiivset piiritletust (Pool 2010). Sellepärast tasuks ehk õpetada nii tulemuslikkuse kui terviklikkuse tingimust koos eri tüüpi ülesannetega. Hoolimata sellest tundub „Käänuk“ sobivat tulemuslikkuse mõiste selgitamiseks. Digimängus on ka olemas juhend õpetajale täiendava informatsiooni ja näpunäidetega, kuidas õpetada sihitise grammatikat. Dokumendi lõpus asub ka tabel, mis annab ülevaate, milliseid sihitise grammatika aspekte „Käänuki“ abil harjutada saab ja milliseid mitte.

„Käänukil“ on mõned selged eelised võrreldes EKI teatmiku ja teiste samalaadsete õppematerjalidega. Grammatika on jaotatud väikesteks juppideks, kus õppija saab kohe harjutada äsjaõpitud oma tempoga. Säärane multimeediumi ülesehitus on kooskõlas segmenteerimise printsiibiga. Lisaks sellele võimaldavad interaktiivsed koomiksid tagasisidestamist, mis aitab õppijal testida oma teadmisi. Koomiksid on elulised ja köidavad õppijate tähelepanu, kuigi oletatavasti sõltub see muuhulgas õppija vanusest ja isiklikest huvidest.

Ometi on „Käänuki“ abimaterjalidel mõned puudused. Esiteks ei järgi õppijale mõeldud juhend ajalise ega ruumilise kokkupuutuvuse printsiipi, kuna grammatikaseletused ja neid näitlikustavad koomiksid paiknevad eri vahelehel. Seetõttu peab õppija peale juhendi lugemist minema teisele vahelehele koomiksile lugemiseks, mis sunnib õppijat kasutama kognitiivselt piiratud ressursse, et visuaalselt ühendada koomiksit ning sellega seotud grammatikaseletust (Luik 2004: 47). Siinkohal tasub mainida, et koomiksile pildid ja tekst langevad kenasti kokku: pildid ja tekst on lõimitud ühtseks tervikuks, nagu soovitaksegi Luige (2004) väitekirjas (vt 2.1 Multimeediumi printsiipe) (vt joonist 4).

Teiseks puuduseks võib pidada asjaolu, et „Käänukis“ ei kasutata grammatika seletamisel helilisi juhiseid ega animatsioone, kuigi just seda tüüpi multimeedium on osutunud kõige tõhusamaks (vt 2.2 Animatsiooni ja video tõhusus abstraktsete mõistete selgitamisel). Heliliste juhiste asemel mängitakse taustamuusikat, mis võiks liiasuse printsiibi järgi suurendada kõrvalist töötlust. Siiski on alust arvata, et taustamuusika ei koorma üle õppija auditiivset kanalit, sest teksti esitatakse ainult kirjalikult. Pealegi on kasutajal võimalus heli välja lülitada, vajutades vastavale nupule. Lõpuks tuleb nentida, et „Käänuki“ puhul on tegemist ülimalt eesrindliku väljaandega täis- ja osasihitise õpetamise teemal. Vaatamata väljatoodud

puudustele on digimäng „Käänuk“ kahtlemata sillutanud teed tõhusamale eesti keele õpetamisele.

3.3. Academia Cervena video „Introduction to Finnish Grammar“

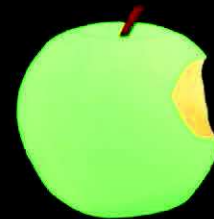
Academia Cervena avaldatud YouTube'i video „Introduction to Finnish Grammar“ annab lühikese ülevaate soome keele grammatika eripärasustest. Tegu on sissejuhatava videoga, mis on mõeldud laiemale vaatajaskonnale ehk soome keele ja üldisemalt võõrkeele huvilistele. Analüüsimiseks valiti just see video, kuna siinse lõputöö põhiliseks eesmärgiks on luua täis- ja osasihitise teemat sissejuhatav video, ent sellist videot eesti keele kohta praeguse seisuga veel ei ole. Video ajavahemikus 7:33–9:18 võetakse luubi alla üks soome keele täis- ja osasihitise põhimõisteid: teelisus ehk piiri saavutatavus. Antud katke on hea näide sellest, kuidas kirjaliku teksti, heliliste juhiste ja piltidega on võimalik lihtsustada abstraktseid mõisteid. Katke sihitise kohta juhatab sisse teelisuse mõistet kui midagi „perfektiivsusega sarnast“ (ehk aspektilaadset nähtust, kusjuures sihitise käände valik sõltub sellest, kas tegevus jõuab oma loomuliku lõpuni. Seejärel selgitatakse teelisuse mõistet järgmise näitelause najal: *I ate an apple*. 'Ma sõin õuna (ära)' (vt joonist 6). Lause saab tõlkida soome keelde kahtemoodi, kasutades täissihitist: *Söin omenan* 'Söin õuna (ära)' ehk *I ate the apple up* või hoopis osasihitist: *Söin omenaa* 'Söin õuna' ehk *I was eating an apple*. Niimoodi seletatakse videos, kuidas inglise keeles väljendub teelisus hoopis aspektivahelduse kaudu. Täissihitise kasutamine viitab siin ühtlasi ka asjaolule, et sihitis märgib tervikut. Järelikult tundub mõistlik esmalt tutvustada õppijale tulemuslikkuse ja tervikkuse mõistet üheskoos, mitte aga üksteisest täienisti eraldi seisvate nähtustena.

I ate an apple

Söin omenan

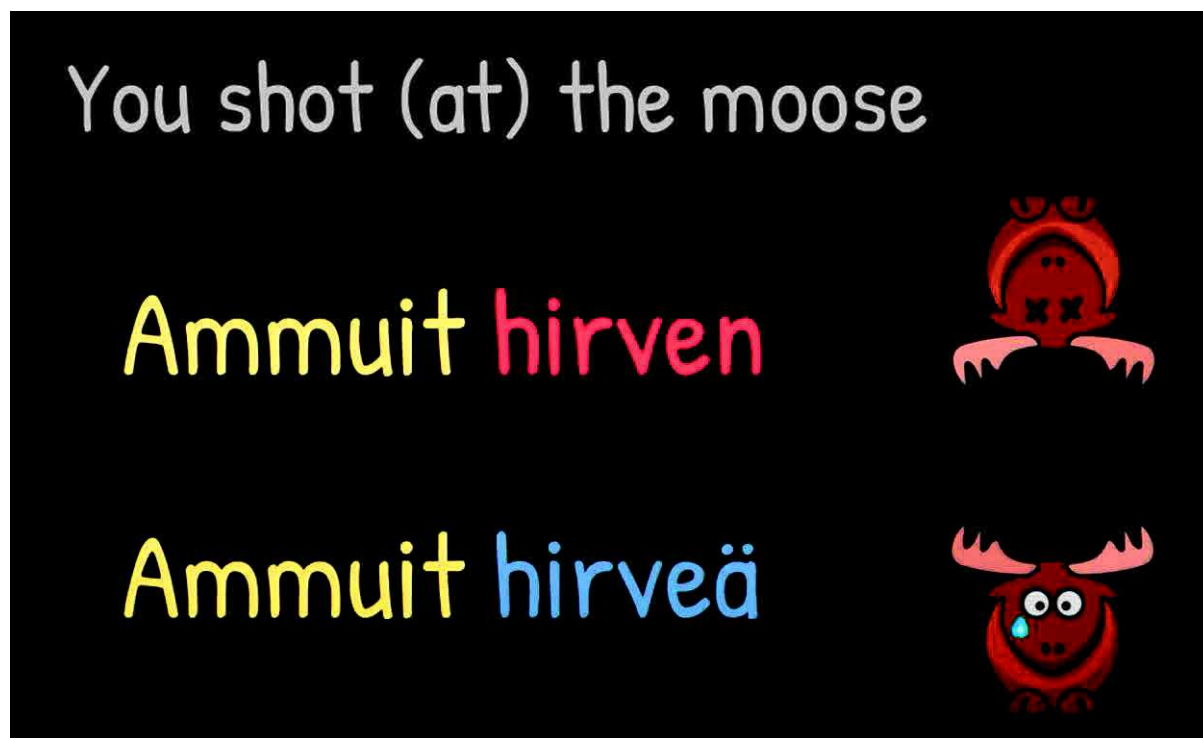

Söin omenaa

Joonis 6. Kuvatõmmis Academia Cervenae YouTube'i videost „Introduction to Finnish grammar” (08:09).

Katke teine näitelause on *You shot the moose*. 'Sa lasid põdra maha' (vt joonist 7). Nagu eelmise näite puhul, selgitatakse ka siin, kuidas lause saab tõlkida soome keelde kahtemoodi, kasutades kas täissihitist: *Ammuit hirven* 'Lasid põdra maha' ehk *You shot the moose* või hoopis osasihitist: *Ammuit hirveä* 'Lasid põdra pihta' ehk *You shot at the moose*. Seejuures tuleb märkida, et erinevalt soome keelest ei väljendata eesti ega inglise keeles tulistamise ammendumispiiri saavutamatast mitte sihitise käände vaheldumisega, vaid teiste lauses olevate elementidega.

Joonis 7. Kuvatõmmis Academia Cervena YouTube'i videost „Introduction to Finnish grammar” (08:24).

Mõlema näite puhul näitlikustatakse kahe lause tähenduserinevust piltide abil. Pildid osutavad ammendumispiiri saavutamisele või vastupidisele olukorrale. Pildid on lihtsad ja ühemõtteliselt arusaadavad ning vähendavad sedasi ammendumispiiri abstraktsust. Soomekeelne lause ja vastav pilt ilmuvad samaaegselt ning laused ilmuvad kordamööda. Tänu sellele on õppijale selge, millest video jutustaja parajasti räägib. See on kooskõlas ajalise kokkupuutuvuse printsiibiga. Korraga ei kuvata liiga palju teksti või muud informatsiooni, mis aitab vaatajal kuulata jutustajat ja koondada oma tähelepanu olulistele aspektidele. Sihitis on välja toodud kas punase või sinise tindiga, signaliseerides, kas tegu on osa- või täissihitisega. Jutustaja räägib rahuliku ja selge häälega ning hoidub üksikasjadesse laskumisest, nii et õppija töömälu ei koormata üle. Ometi oleks Guo ja tema kolleegide (2014) uuringu järgi otstarbekam rääkida veidi suurema tempo ja vaimustusega, sest see pidi suurendama vaatajate kaasatust. Teisalt kasutatakse videos üpris keerulisi termineid, mida vahest ei maksa sisse juhatada liiga suure hooga. Luige (2004) soovitude järgi oleks ehk otstarbekam kasutada tumedat teksti heledal taustal, aga küsimus on selles, kuivõrd see aitaks vaatajatel esitatud materjali töödelda. Sama võiks öelda taustamuusika kohta, kuigi see on nii vaikne, et see õppijat tõenäoliselt eriti ei sega.

Katke täis- ja osasihitise kohta on üpris lühike ning selles ega mujal videos ei selgitata, mis sihitis üldises mõttes on. Eelkoolituseta vaatajale ei pruugi sihitise mõiste olla selge, mistõttu video ei sobi neile, kes on grammatika asjanduses täielikud võhikud. Kuna video peamiseks sihtrühmaks on aga grammatika huvilised, võib arvata, et sellised mõisted nagu *teelisuus* ja *perfektiivsus* ei hirmuta neid. Võrreldes EKI teatmiku ja „Käänuki“ õppematerjalidega on Academia Cervena video grammatikaseletused ehk mõnevõrra köitvamad, sest neid esitatakse mitte lihtsa teksti kujul, vaid heli ja piltidega. Ometi ei kasutata videos animatsioone, mis oleksid võinud veelgi lihtsustada keerulisi mõisteid. Videot võib siiski pidada heaks eeskujuks neile, kes soovivad luua õppematerjale keerukamate grammatiliste temade selgitamiseks.

Siinse magistritöö raames otsustati kavandada animeeritud videokogu eesti keele täis- ja osasihitise teemal ning luua sissejuhatav video. Videokogu kavandamisel ja sissejuhatava video kujundamisel juhindati 3. peatükis väljatoodud (multimeediumi) printsiipidest ning soovitudest. Lisaks sellele ammutati inspiratsiooni erinevatest võõrkeeleõppeks loodud materjalidest, kaasa arvatud 4. peatükis analüüsitud materjalidest. Järgmises peatükis kirjeldatakse, milline võiks olla videokogu ülesehitus ja videote üldine sisu.

4. VIDEOTE KAVANDAMINE JA KUJUNDAMINE

Videokogu kavandamisel lähtuti kolmest põhimõttest: videoid ja videote sisu tuleb esitada järjekorras 1) konkreetsemast abstraktsemani, 2) lihtsamast raskemani ja 3) üldisemast spetsiifilisemani. Kõigepealt antakse lühike ülevaade videokogu ülesehitusest ja seejärel täpsustatakse videote sisu ja omavahelist kooskõla. Peatüki lõpus paikneb kokkuvõttev tabel (vt allpool). Videokogu pealkirjaks saab „Täis- ja osasihitis“ ja sellesse on planeeritud üheksa videot järgmiste alapealkirjadega:

1. „Sissejuhatus“
2. „Eitus“
3. „Tegusõnad + osasihitis“
4. „Tulemuslik tegevus“
5. „Tegusõnad + täissihitis“
6. „Tervik või osa“
7. „Lõpetatud või kestev tegevus“
8. „Täissihitise kääne“
9. „Kokkuvõte“

Segmenteerimise printsiibist lähtuvalt on kõik videod omakorda jaotatud peatükkideks (vt tabelit 1).

4.1. Videokogu kavandamine

Videokogu on eeskätt mõeldud edasijõudnud ehk B2- või C1-tasemega eesti keele õppijaile, kes tunnevad vähemalt mingisugust huvi eesti keele grammatika vastu ja lihviksid oma keeleoskust meeleldi. Säärast vaatajaskonda silmas pidades oleks paslik anda grammatikaseletusi ainult eesti keeles. Videotes on kavas kasutada võimalikult palju eestikeelseid termineid kahel põhjusel. Esiteks kumab eestikeelsetest terminitest asja olemus selgemini läbi võrreldes rahvusvaheliste terminitega. Näiteks termin *osasihitis* vihjab otse osaterviku tähendusvarjundile, mis võib kaasneda osasihitise valikuga. Kuigi rahvusvahelises terminis *partitiiv* kajastub samasugune seos, ei pruugi see olla ilmne neile, kes ei ole teadlik termini tüve *part-* tähendusest. Teiseks ei tekita eestikeelsete terminite kasutamine kiusatust kõrvutada neid samanimeliste terminitega teistes võõrkeeltes, kui see tegelikult ei aita. Näiteks nii saksa kui vene keeles on olemas genitiiv ehk omastav kääne, aga genitiivi kasutamise reeglid nendes keeltes ei aita sugugi sihitise käände valimisel eesti keeles. Allpool täpsustatakse videokogusse planeeritud videote sisu.

Video nr 1 „Sissejuhatus“

Selles videos tutvustatakse vaatajale eesti keele sihitise käände grammatika põhimõisteid üksikute näidete põhjal. Samuti antakse ülevaade kõikidest videokogus käsitletavatest teemadest. Eelkoolituse printsiipi silmas pidades ongi mõistlik tutvustada sihitise põhimõisteid kohe videokogu alguses, sest see võimaldab õppijal harjuda uute mõistetega, enne kui ta süüvib neisse järgnevates videotest. Videos vastatakse sellistele küsimustele nagu: *Mis on sihitis? Mis on täis- ja osasihitis(e käänded)? Mis on tulemuslik tegevus? Mis on tulemusesõna?* jne. Esimeses videos saab vaataja ka tuttavaks videokogu peategelase Juku ja teistegi tegelastega.

Video nr 2 „Eitus“

Selles videos seletatakse tulemuslikkuse mõiste valguses, miks eitus nõuab osasihitist. Eitus on vist kõige konkreetsem ja levinum konstruktsioon, mis nõuab rangelt osasihitist. Tänu sellele ei ole õppijal eituse korral vaja arvestada teisi täissihitise nõudeid. Kuna eitus väljendub lauses alati konkreetse eitussõna kujul, on õppijal üsna lihtne seda ära tunda. Veidi raskemaks võib pidada olukorda, kus mingi eitav põhiverb laiendab *ma-* või *da-*tegevusnime (vt ka 1.1.1 Kõneliik), sest selgi juhul kehtib osasihitise nõue, olgugi et tegevusnimi ise ei saa olla eitav. Üks spetsiifilisemaid olukordi on ehk *mitte... vaid...* tarind, mis erandlikult ei nõua osasihitist. See konstruktsioon on aga üpris haruldane, mistõttu seda tasuks käsitleda alles video lõpuosas. Sama kehtib ka selliste lausete kohta, kus eitusega väljendatakse tegelikult jaatust ja osasihitise nõue ei kehti (vt 1.1.1 Kõneliik).

Video nr 3 „Tegusõna + osasihitis“

Selles videos tutvustatakse õppijale eri tüüpi partitiivverbe, mis nõuavad osasihitist. Selles lõputöös lähtuti partitiivverbide jaotusest EKG II-s (1993), ent viie rühma asemel kasutatakse vaid nelja rühma, kusjuures viimased kaks rühma (tegevuse kulgemist ja väärtustamist väljendavad verbid ning kestvaid kontrollitavaid tegevusi väljendavad verbid) on kokku koondatud. Videokogus käsitletakse osasihitist nõudvatena 1) tundeid ja tajumist 2) sihitise seisundit 3) pikaajalist protsessi (ja selle kulgemist) ning 4) liigutust-puudutust väljendavaid tegusõnu. Nagu eituse korral, on võrdlemisi lihtne tajuda ammendumispiiri puudumist tundeid väljendavate partitiivverbide puhul (Tamm, Vaiss 2019), järelikult oleks mõistlik käsitleda neid esimestena. Seejärel saaks õppijale tutvustada teisigi jäiku partitiivverbe, mille ammendumispiiri olemasolu on ehk mõnevõrra abstraktsem. Pärast seda tasub käsitleda pehmeid partitiivverbe (st liigutust-puudutust väljendavaid tegusõnu), näitamaks, et osasihitise nõue ei ole alati range. Koos nende tegusõnadega saab tutvustada *tulemusesõna* mõistet, näitamaks, et piiritlejad kaaluvad osasihitise nõude üle, nii et isegi partitiivverbid võivad

esineda täissihitisega. Kuna tulemusena mõiste haakub järgmise video teemaga, oleks käesolev lähenemine kooskõlas eelkoolituse printsiibiga.

Video nr 4 „Tulemuslik tegevus“

Selles videos seletatakse lahti tulemuslikkuse mõiste, mis on eesti keele sihitise käände valimisel üks olulisemaid mõisteid. Kõige selgemini avaldub tulemuslikkus lausetes, kus on olemas konkreetne ja nähtav ammendumispiir *tulemusesõna* näol (nt *ära*, sõna saavas käändes või *ma*-tegevusnimi; vt 1.1.2 Tulemuslikkus). Eriti sagedased on need piiritlejad, mis esinevad ühendverbi osana (nt *ära tundma*, *läbi lugema*, *maha laskma* jt) ja võimaldavad üldjuhul täissihitist, mistõttu neid tasub tutvustada õppijale esimestena. Seejärel saaks käsitleda suunatähendusega piiritlejaid ja sõnu saavas käändes, mis viitavad ühemõtteliselt mingisugusele sihtkohale või tulemusseisundile. Kõige abstraktsemateks ja spetsiifilisemateks piiritlejateks võib ehk pidada *ma*-tegevusnimesid, sest nende puhul väljendatakse ammendumispiiri mingi tegevusega. Sestap oleks mõistlik käsitleda neid viimastena. Nagu eelmises videos, tuleb ka siin juhtida õppija tähelepanu asjaolule, et tulemusesõna olemasolu ei nõua rangelt osasihitist, nii et koos sellega võib esineda ka täissihitis.

Video nr 5 „Tegusõna + täissihitis“

Selles videos tutvustatakse õppijale perfektiiivverbe ehk täissihitist eelistavaid tegusõnu. Mõned perfektiiivverbid kätkevad endas tähenduse poolest üsna selget ammendumispiiri ega vaja mingit *tulemusesõna* piiri saavutatavuse tähistamiseks. Teisisõnu, perfektiiivverbide puhul ei pruugi ammendumispiir olla lauses nähtav, mis teeb selle natuke abstraktsemaks. Selle asemel oleks *tulemusesõna* justkui olemas nähtamatul kujul tegusõna sees, vrd *Ta tappis sääse* – *Ta lõi sääse surnuks*. Niimoodi oleks perfektiiivverbide puhul võimalik selgitada ammendumispiiri olemasolu *tulemusesõna* mõiste abil, mida käsitleti eelmises videos. Sestap sobiks käsitleda antud teemat pärast videot nr 4 „Tulemuslik tegevus“. Viimaks tuleks juhtida õppijate tähelepanu asjaolule, et peale tegevuse tulemuslikkuse mängib olulist rolli sihitise käände valimisel ka sihitise terviklikkus, mis on järgmise video teema.

Video nr 6 „Tervik või osa“

Selles videos selgitatakse terviklikkuse mõistet. Teisisõnu, näidatakse, millised sihitised märgivad tervikut ja millised mitte. Kõigepealt saaks tutvustada õppijale asja- ja ainesõnade mõisteid, sest paljudes keeltes leidub samasugune erinevus loendavate ja mitteloendavate sõnade vahel. Ainsuses olevad asjasõnad ja mitmussõnad on tavaliselt üsna konkreetsed ja arvatavasti oleks õppijal võrdlemisi lihtne aru saada selliste sõnade terviklikkusest. Veidi

raskem on olukord, kus hulgasõna märgib ise tervikut, aga nõuab laiendit osastavas käändes. Veelgi raskem oleks ehk kujutleda ainesõnade ja mitmuses olevate sõnade piiritlemata hulka, nii et neid tasuks selgitada natuke hiljem. Veelgi raskem on ehk olukord, kus ainesõna kasutatakse asjasõna tähenduses ja sihitise käände valikuga kaasneb tähenduserinevus. Kõige spetsiifilisem olukord oleks täis- ja osasihitise vaheldumine selliste sõnade puhul nagu *sisaldama* ja *hõlmama*, kus eestlanegi kipub kahtlema sihitise käände kasutamises. Osa-terviku tähenduserinevus mängib olulist rolli mitte ainult sihitise, vaid ka aluse käände valimisel, mistõttu seda teemat võiks laiemalt käsitleda ka osa- ja täisaluse teema raames eraldi videos. Ometi vajab rõhutamist, et sihitise terviklikkus on samavõrd kaalukas täissihitise tingimus kui tegevuse tulemuslikkus.

Video nr 7 „Lõpetatud või kestev tegevus“

Selles videos käsitletakse aspektivaheldust, mis on üks abstraktsemaid ja spetsiifilisemaid täis- ja osasihitise vaheldumise teemasid. Aspekti mõiste abstraktsust oleks võimalik vähendada *kestusesõnade* abil, sest need on lauses selgesti nähtavad ja väljendavad tegevuse kestust. Abstraktsem on olukord, kus lauses ei ole mingisugust *kestusesõna* ning sihitise käände valikuga kaasneb aspektivaheldus. Seda saaks siiski selgitada teiste keelte nagu inglise ja vene keele põhjal, sest nendeski keeltes kajastub aspektivaheldus grammatikas (vt 1.1.3 Vaatlusaspekt). Sealjuures tuleks aga toonitada asjaolu, et eesti keeles avaldub aspektivaheldus ainult üsna spetsiifilistel tingimustel (vt 1.1.3 Vaatlusaspekt).

Video nr 8 „Täissihitise kääne“

Selles videos käsitletakse nimetavalise täissihitise nõuet, mis on kõige spetsiifilisem täissihitise kasutamise tingimus. Selle nõudega on vaja arvestada ainult juhul, kui tegu on täissihitise ainsuses. Sestap paikneb see video videokogu lõpus. Üsna konkreetsed on laused umbisikulises tegumoes ja käsklused, mis muutuvad küll natuke keerulisemaks *da*-tegevusnime lisamisel. Kõige raskemad on ehk *da*-tegevusnime tarindid, kus puudub alus. Neid tarindeid on palju, kusjuures aluse puudumine ei pruugi olla ilmselge, vrd *Ta otsustas tunni lõpetada – Ta tegi otsuse tund lõpetada*. Kõige lõpus vajab veel mainimist, et mõned asesõnad on erandlikud ega allu kõigile sihitise käände kasutamise reeglitele. Need erandid on kõige spetsiifilisemad ja nendega videokogu lõpebki. Kuna videokogu on üsna pikk, oleks vaja korrata äsjaõpitud kokkuvõttes videos, kus õppija saaks testida oma teadmisi. Teadmisi tasuks kindlasti testida ka jooksvalt iga video lõpus. Üheksanda video sisu selgub alles sellele eelnevate videote valmimisel.

Tabel 1. Täis- ja osasihitise teemalise videokogu kavand

Video nr	Video alapealkiri	Peatükk	Teemad
1	„Sissejuhatus“	Sihitis	sihitise mõiste; sihitise käänded; täis- ja osasihitise mõisted
		Täissihitise nõuded	tulemuslikkuse ja terviklikkuse mõisted
		Tulemuslik tegevus	eitus; tegusõnad, mis eelistavad osasihitist või hoopis täissihitist; aspektivaheldus
		Tervik või osa	aine- ja asjasõnad
		Täissihitise kääne	nimetavalise täissihitise nõue
		Kokkuvõte	täis- ja osasihitise kasutussagedus
2	„Eitus“	Eitus	eitus ja tulemuslikkus; eitussõna mõiste
		Juku pole putru ära söönud	eitussõna <i>ei</i> ja variandid (st <i>ega = ei ka</i> ja <i>pole = ei ole</i>); eitus + <i>da</i> -tegevusnime (nt <i>Juku ei taha putru ära süüa</i>)
		Juku otsustas putru mitte ära süüa	eitussõna <i>mitte</i> ; erandlik tarind <i>mitte... vaid...</i>
		Ära söö seda ära!	eitussõna <i>ära</i> ja variandid (st <i>ärge, ärge e ärme, ja ärge</i>)
		Kokkuvõte	eitussõna nõuab rangelt osasihitist
3	„Tegusõna + osasihitis“	Tegusõna + osasihitis	teigusõnad, mis nõuavad osasihitist (jäigad partitiivverbid)
		Tundeid ja tajumist väljendavad tegusõnad	vaimseid tundeid ja meelelist tunnetust väljendavad tegusõnad (nt <i>armastama, kartma, märkama, vihkama, kuulama, nägema, vaatama</i>); range osasihitise nõue
		Sihitise seisundit väljendavad tegusõnad	sihitise olemust väljendavad tegusõnad (nt <i>huvitama, kaunistama, kuumutama, suurendama, hirmutama, iseloomustama</i>)

		Pikaajalist protsessi väljendavad tegusõnad	pikaajalist protsessi (ja selle kulgemist) väljendavad tegusõnad (nt <i>aitama, alustama, juhtima, jätkama, kasutama, kavatsema, ootama, ründama, üritama</i>); võrdlus soome keelega
		Liigutust ja puudutust väljendavad tegusõnad	teigusõnad (nt <i>hammustama, kallistama, liigutama, nõelama, puudutama, suudlema, veeretama</i>); tegusõnad, mis eelistavad osasihitist (pehmed partitiivverbid); tulemusesõna mõiste
		Kokkuvõte	osasihitise nõue ei ole range: piiritlejad võivad selle üle kaaluda
4	„Tulemuslik tegevus“	Tulemuslik tegevus	piiri saavutatavuse mõiste; tulemusesõna mõiste
		Juku sõi pudru ära	tulemusesõnad <i>lahti, kinni, läbi, ära</i> jt
		Juku andis sõbrale kingituse	käändelõpud <i>-le, -sse</i> ja <i>-ni</i>
		Juku värvib lae punaseks	käändelõpp <i>-ks</i>
		Juku paneb küünla põlema	<i>ma</i> -tegevusnimi; <i>ma</i> -vorm (nt <i>Ta unustas ukse lukustamata</i>)
		Juku veeretab vaati õue	tulemusesõna + osasihitis
		Kokkuvõte	tulemusesõna eelistab, aga ei nõua tingimata täissihitist
5	„Tegusõna + täissihitis“	Tegusõna + täissihitis	teigusõnad, mis eelistavad täissihitist
		Juku tappis sääse	teigusõnad, mille tähendus kätkeb endas ammendumispiiri (nt <i>kaotama, tapma</i>)
		Juku tunneb selle ära	ühendverbid, mis eelistavad täissihitist (nt <i>ära tundma</i> jt)
		Juku paneb riiulile raamatuid	terviklikkuse mõiste
		Kokkuvõte	tulemuslikkus ei ole ainus täissihitise kasutamise tingimus: tuleb arvestada teisigi tingimusi

6	„Tervik või osa“	Terviklik sihitis	terviklikkuse mõiste; aine- ja asjasõna mõisted
		Juku sõi ühe jäätise	asjasõnad; mitmussõnad; kogust tähistav sõna
		Juku sõi (natuke) jäätist	ainesõnad; mitmuslikud sõnad
		Pane potti suhkur	osa-terviku tähenduserinevus; nimetavaline täissihitis
		Kokkuvõte	sihitise käände valimisel on vaja arvestada sihitise terviklikkusega
7	„Lõpetatud või kestev tegevus“	Lõpetatud või kestev tegevus	aspektivahelduse mõiste; kestusesõna mõiste
		Ema viib praegu	kestusesõnad <i>praegu, parajasti, juba teist aastat</i> jt
		Ema on just pesemist lõpetamas	<i>mas</i> -vorm; <i>des</i> -vorm; <i>hakkama</i> + <i>ma</i> -tegevusnimi
		Ema küpsetas kooki/koogi	aspektivaheldus; võrdlus vene ja inglise keelega
		Ema viib praegu last lasteaeda	tulemusesõnad ja kestusesõnad samas lauses
		Kokkuvõte	kestusesõna eelistab aga ei nõua tingimata osasihitist
8	„Täissihitise kääne“	Täissihitis nimetavas käändes	nimetavalise täissihitise nõue
		Söö puder ära!	käsku väljendavad laused
		Puder unustati külmkappi	umbisikuline tegumood
		<i>da</i> -tegevusnimi	<i>da</i> -tegevusnime tarindi olemus
		Kuidas kustutada tuli?	<i>et/kuidas/miks</i> + <i>da</i> -tegevusnimi
		On oluline eesti keel selgeks õppida	hinnangukonstruksioon (<i>olema</i> + omadussõna + <i>da</i> -tegevusnimi)
		Sul tuleb eesti keel selgeks õppida	netsessiivsuse-konstruksioon
		Mul on soov eesti keel selgeks õppida	nimisõna (järeltäiendikonstruksioon ja translatiivverbiaaliga konstruksioon)
		Mind jäeti maha	erandlikud sihitise vormid <i>mind, sind, teid, meid</i> ja <i>end/ennast</i>
		Kokkuvõte	teatud <i>da</i> -tegevusnimega tarindid välistavad

			ainsuses omastavalise täissihitise
9	„Kokkuvõte“	-	-

4.2. Sissejuhatava video kujundamine

Videokogu sissejuhatav video on kuni YouTube'i üles laadimiseni kättesaadav sellel lingil:

<https://drive.google.com/file/d/1wXa3CG6TQ8WtapUiFauM2BMQ4908bfaq/view?usp=sharing>

Nii nagu videokogu ülesehituse kavandamisel, arvestati ka sissejuhatava video kujundamisel multimeediumi printsiipidega nii palju kui vähegi võimalik. Näiteks pöörati erilist tähelepanu signaliseerimise printsiibile, kusjuures teksti suurus ja värv viidi vastavusse nende elementide olulisusega. Liiasuse printsiibiga kooskõla saavutamiseks välditi taustamuusika kasutamist ja kujundamise osas peeti kinni soovitusel kasutada tumedat teksti heledal taustal. Samamoodi peeti silmas teisigi multimeediumi printsiipe ja soovitusi.

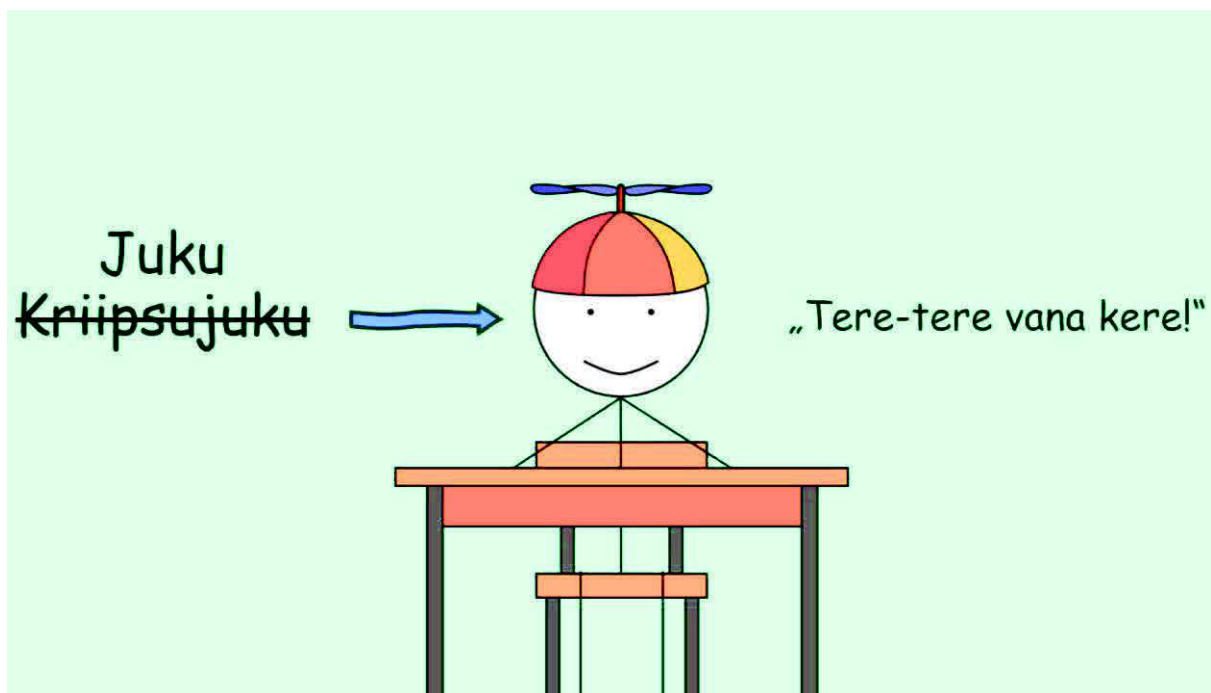
Seni arutati peaaesjalikult planeeritud videote sisu ja materjali esitamise viise, ent samavõrd olulist rolli mängib arvatavasti õppematerjali kujundus. Õppematerjal peab olema ilus ja köitev, et äratada õppijal huvi ja tahtmist vaadata videot ja jätkata vaatamist. Videos kasutatud joonistuste stiili põhjendamine on väljaspool selle lõputöö eesmärki, kuid väärrib mainimist, et kujunduse tähtsust ei tasu alahinnata. Stiili loomiseks võeti eeskujuks paljusid keeleõppeks loodud videoid, mida lõputöö autor on vaadanud. Videokogu oluline osa on selle videote tegelastik, mille peategelaseks on kriipsujuku Juku (vt joonist 8). Juku torkab silma tänu oma kirjule nokamütsile. Võib arvata, et kergesti äratuntav peategelane aitab kaasa planeeritud YouTube'i kanali leitavusele.

Allpool on ülevaade sellest, mis vahendeid kasutati joonistuste, animatsioonide ja *voice-over-PowerPoint*'i stiilis video koostamiseks:

- **Inkscape** on vaba tarkvara vektorgraafika töötlemiseks (Inkscape). Selle rakendusega kujundati tegelasi ja esemeid abstraktsete mõistete selgitamiseks.
- **Microsoft PowerPoint** on Microsofti loodud ja Microsoft Office'i kontoritarkvara paketti kuuluv esitlustarkvara. Selles kujundati video üldist ülesehitust, taustu ja lihtsaid animatsioone.

- **Audacity** on avatud lähtekoodiga helitööstarkvara, mis võimaldab heli salvestada ja töödelda ning lisada efekte. Seda kasutati jutustaja hääle salvestamiseks ja heliefektide lisamiseks.

Kuigi Microsoft PowerPoint ei ole otseselt loodud videote tegemiseks, on võimalik salvestada slaidiseansi esitlust videona. Slaididele lisati Inkscape'is valminud joonistused ja animatsioone tehti ja ajastati PowerPointi funktsioonide abil. Autori häält salvestati Audacity keskkonnas mikrofoni abil. Lõpuks viidi slaidiseansi ajastus kooskõlla helisalvestusega ja ühitati video ja heli failid. Vaatamata autori varasemale kogemusele videote koostamisel oli terve protsess ülimalt aeganõudev.

Joonis 8. Kuvatõmmis siinse magistritöö raames valminud sissejuhatavast videost „Täis- ja osasihitise grammatika 1. osa – sissejuhatus” (00:07).

5. ÕPPIJATE TAGASISIDE VIDEOLE

5.1. Küsimustik

Valminud sissejuhatava video kvaliteedi ja eesmärgipärasuse hindamiseks koostati küsimustik (vt allpool). Küsimustiku koostamisel juhinduti järgmistest uurimisküsimustest:

- a. Kuivõrd meeldib õppijale video ülesehitus, kujundus ja pikkus?
- b. Kuivõrd suurendab video õppija enda hinnangul tema arusaama antud teemast?

Küsimustikus oli kümme hinnanguskaalaga küsimust, kus õppijal oli võimalik märkida, kuivõrd ta nõustub antud väitega skaalal 1 kuni 5, kus 1 tähistab *ei nõustu üldse* ja 5 *nõustun täielikult*. Küsimused koostati nõnda, et õppijad saaksid tagasisidestada mitme multimeeldiumi printsiibi rakendamist. Küsimustiku lõpus oli õppijal võimalik soovi korral kirjutada täiendavat tagasisidet. Kokku saadi vastuseid 10-lt eesti keele õppijalt, kes valdavad eesti keelt teise keelena või võõrkeelena vähemalt B2-tasemel. Õppijad olid enamasti magistritöö autori sõbrad ja tuttavad, järelikult oli tegu mittetöenäosusliku mugavusvalimiga. Video ja küsimustik saadeti küsitletavatele veebi teel. Vastuseid küsimustele analüüsiti kvalitatiivselt.

Sõnum tagasiside andjatele:

Tere, [õppija nimi]! Eesti keele ja kirjanduse õpetaja magistriõppe lõputöö raames koostasid ühe video eesti keele grammatika kohta. Video teemaks on täis- ja osasihitis ning see on mõeldud edasijõudnud eesti keele õppijatele. Video kestab natuke üle 9 minuti. Kas Sa oleksid nõus vaatama videot ja täitma selle kohta lühikese küsimustiku? Sinu vastused on anonüümsed ja neid kasutatakse ainult lõputöös. Kohe saadan lingid videole ja küsimustikule. Oleksin väga tänulik Sinu tagasiside eest!

Link videole:

<https://drive.google.com/file/d/1wXa3CG6TQ8WtapUiFauM2BMQ4908bfaq/view?usp=sharing>

Link küsimustikule: <https://www.connect.ee/uuring/514195162/>

Keeleõppevideo tagasisidestamine

Eesti keele ja kirjanduse õpetaja magistriõppe lõputöö raames koostati video eesti keele täis- ja osasihitise teemal. Tegu on täis- ja osasihitist käsitleva videokogu sissejuhatava videoga, mis on mõeldud edasijõudnud eesti keele õppijaile. Küsimustikus palun märkige, kuidas nõustute väidetega. Küsimusi on kokku 11 ja nendele vastamiseks kulub kuni 5 minutit. Teie vastused on anonüümsed ja neid kasutatakse ainult teaduslikel eesmärkidel. Ette tänades tagasiside eest!

Vastaja andmed

Vanus:

Emakeel(ed):

Eesti keele tase skaalal A1-C2:

Küsimused

1 = Ei nõustu üldse; 5 = Nõustun täielikult					
1. Video sisu oli arusaadav	1	2	3	4	5
2. Video ülesehitus oli sidus (loogiline)	1	2	3	4	5
3. Video pikkus oli paras (hea)	1	2	3	4	5
4. Jutustaja keelekasutus oli selge	1	2	3	4	5
5. Jutustaja kõnetempo oli paras (hea)	1	2	3	4	5
6. Näitelaused selgitasid täis- ja osasihitise grammatikat	1	2	3	4	5
7. Joonistused ja animatsioonid selgitasid näitelauseid	1	2	3	4	5
8. Video kujundus kõnetas mind	1	2	3	4	5
9. Video suurendas minu arusaama täis- ja osasihitise grammatikast	1	2	3	4	5
10. Video suurendas minu huvi täis- ja osasihitise grammatika vastu	1	2	3	4	5
11. Soovi korral täpsustage oma vastuseid või andke täiendavat tagasisidet:					

Suur tänu osalemast!

5.2. Tagasiside analüüs

Et välja selgitada sissejuhatava video võimalikud vajakajäämised, analüüsiti kümne õppija tagasisidet. Vastajate keskmine vanus oli 27,3 aastat ja mediaanvanus oli 25,5 (vt Lisa 1, tabel A1). Emakeeli oli kokku kaheksa: vene, ungari, hiina, saksa, poola, inglise, araabia ja prantsuse keel, kusjuures ühel vastajal oli kaks emakeelt. Vastajate keeleoskus varieerus B1-st C1-ni, kusjuures üks vastaja märkis, et tema eesti keele tase on vahemikus B1-B2 (tabel A1).

Üldiselt oldi kõigi väidetega (e küsimustega 1–10) nõus, kuna keskmine hinnang varieerus 4-st 5-ni (tabel 2). Kõige positiivsemalt hinnati video sisu arusaadavust (1), video ülesehituse sidusust (2), näitelausete (6) ning joonistuste ja animatsioonide (7) selgitavat rolli. Mõlemad B1-tasemega vastajad olid vastanud esimesele küsimusele hinnanguga „4“ ehk „pigem nõustun“, mis võib näidata, et neil oli natuke raskem jälgida video sisu võrreldes teiste vastajatega (tabel A2). Tulemuste põhjal on alust arvata, et näitelaused ning joonistused ja animatsioonid täitsid oma eesmärgi selgitada eesti keele täis- ja osasihitise grammatikat. Siiski avaldas üks vastajatest 11. küsimuse juures oma arvamust, et „lõbustustega“ on ehk natuke liiale mindud, arvatavasti viidates animatsioonidele (vt Lisa 2). See toonitab, et mõned inimesed võivad humoorikamale lähenemisele eelistada hoopis asjalikumat grammatikaseletust.

Mõlemad B1-tasemega vastajad eristusid teistest vastajatest ka 4. ja 5. küsimuse puhul jutustaja keelekasutuse ja kõnetempo suhtes. Kuigi nemad olid vastanud nendele küsimustele hinnanguga „3“ ehk „natuke nõustun“, siis ülejäänud vastajad, kelle eesti keele tase oli kõrgem, olid vastanud neile küsimustele hinnanguga „5“ ehk „nõustun täielikult“ (tabel A2). Pealegi olid B1-tasemega vaatajad 11. küsimuse juures täpsustanud, et kõnetempo oli nende jaoks üsna kiire, mistõttu ühel oli vaja vaadata videot kaks korda (vt Lisa 2). See annab tunnistust sellest, et lõputöö raames valminud keeleõppevideo võib käia B1-tasemega õppijatele üle jõu.

Video pikkuse suhtes avaldas üks vastaja konkreetselt oma arvamust, täpsustades, et tema meelest käsitleti ühe video jaoks liiga palju teemasid ja harjumuspärasem oleks ehk teha iga teema jaoks lühem video (vt Lisa 2). Tema ettepanek võib tuleneda asjaolust, et video pikkus küündis üle 9 minuti, kuigi soovituslik on teha videoid, mille pikkus on alla 6 minuti (Guo jt 2014). Lisaks sellele tõstatas vastaja video jupitamise võimaluse, mis võimaldaks õppijal ise valida, mis teema teda huvitab. See rõhutab, et video kontrollitavus õppija poolt on oluline komponent, mida tasuks õppematerjalide tegemisel silmas pidada (Schneider jt 2018).

Kuigi üldiselt oldi nõus kolme viimase väitega (küsimused 8–10), siis kaks õppijat olid nende suhtes võrdlemisi kriitilised. Üks neist oli vastanud kõikidele nendele küsimustele hinnanguga „3“ ja teine oli vastanud neile hinnanguga „2“ ehk „pigem ei nõustu“ (tabel A2). Viimane neist oli täpsustanud oma tagasisidet nõnda, et tema meelest ei seisne täis- ja osasihitise grammatika õppimise probleem selles, et reeglid ei ole õppijatele tuttavad, vaid selles, et õppijad vajavad rohkem harjutusi ja näiteid igapäevaelust antud teemal (vt Lisa 2). Lisaks sellele oli ta arvamusel, et videos käsitletud grammatikareeglid olid küll jõukohased B1-tasemega õppijaile, kuid samas võiks video olla neile keeleliselt liiga raske. Kuna tegu on videokogu sissejuhatava videoga, on alust arvata, et mõnele edasijõudnud eesti keele õppijale võib video sisu tunduda võrdlemisi lihtne või koguni pinnapealne. Alles sellele järgnevatel videotel süvenetakse erinevatesse alateemadesse, kusjuures video sisu muutub järjest spetsiifilisemaks ja raskemaks. Teine C1-tasemega vastaja oli aga kirjutanud, et talle meeldis eestikeelsete sõnaühendite kasutamine nagu „tulemusesõnad“, sest varem ei olnud ta säärastest elementidest kuigi teadlik (vt Lisa 2). Need kaks arvamust näitavad selgesti, et mis on või ei ole huvitav tõik, erineb indiviiditi. Teisisõnu, kas video meeldib eesti keele õppijale, sõltub muuhulgas tema eelteadmistest antud teemal.

Lõppude lõpuks võib küsimustiku teel saadud tulemuste põhjal väita, et video täitis oma eesmärgi suurendada vaatajate arusaama täis- ja osasihitisesest ja nende huvi selle vastu. Siiski toodi välja üksikud kohad, mille kohandamist tasuks kaaluda enne video avaldamist. Viimaks vajab mainimist, et kõik vastajad olid lõputöö autori sõbrad või tuttavad, mis võis mõjutada küsimustikule antud vastuseid. Allpool arutatakse, mil viisil oleks võimalik rakendada küsimustiku põhjal saadud tagasisidet, et video täidaks oma eesmärgi veelgi paremini.

Tabel 2. Küsimustiku hinnanguskaalaga küsimused ja vastuste kaalutud keskmine.

Küsimus	Keskmine (skaalal 1 ei nõustu üldse – 5 nõustun täielikult)
1. Video sisu oli arusaadav	4,8
2. Video ülesehitus oli sidus (loogiline)	4,9
3. Video pikkus oli paras (hea)	4,6
4. Jutustaja keelekasutus oli selge	4,6
5. Jutustaja kõnetempo oli paras (hea)	4,6
6. Näitelauseid selgitasid täis- ja osasihitise grammatikat	5
7. Joonistused ja animatsioonid selgitasid näitelauseid	4,8
8. Video kujundus kõnetas mind	4,2
9. Video suurendas minu arusaama täis- ja osasihitise grammatikast	4,2
10. Video suurendas minu huvi täis- ja osasihitise grammatika vastu	4

5.3. Edasised sammud

Edasiste sammudena tundub mõistlik keskenduda viimistlustööle, tehes videos vaid väiksemaid muudatusi, sest praeguselgi kujul täidab video oma eesmärgi. Esiteks tasub mõelda selle üle, kuidas lühendada videot sedaviisi, et see ei ületaks 6-minutilist pikkust. Kuna videos käsitletakse paljusid erinevaid teemasid, oleks võimalik kärpida video osad tegusõna tüüpide kohta (teigusõnad + osasihitis) ja eituse kohta, sest nendele teemadele keskendutakse kohe järgmises kahes ehk teises ja kolmandas videos täis- ja osasihitise kohta (vt ka tabelit 1 peatükis 4.1 Videokogu kavandamine). See vähendaks kognitiivset koormust, mis soodustab õppimist (Schneider jt 2018). Lisaks sellele tasuks lühendada animatsioonide kestust, sest ühe vaataja hinnangul kulutati nende peale ehk liiga palju aega. Videos kasutatakse mitut animatsiooni, mille eesmärk on teha video huvitavamaks, kuid mis ei ole sisu mõistmiseks hädavajalikud. Näiteks animatsioonid video alguses ja lõpus on grammatikaseletuste mõistmiseks ülearused ja sellepärast saaks need videost välja lõigata. Liiasuse printsiibi järgi olekski ehk parem niimoodi teha, ent samas lisavad tegelased ja animatsioonid videole ja planeeritud YouTube'i kanalile teatud isikupära, mis võiks vaatajaid paeluda. Sellepärast võivad sellised ülearused elemendid pikemas perspektiivis osutada kasulikuks. Küll aga oleks võimalik tutvustada videokogu tegelasi eraldi videos.

Tagasisidest ilmnes, et B1-tasemega õppijatel oli mõnevõrra raske jälgida video sisu. Et ka B1-tasemega eesti keele õppijad video sisust aru saaksid, oleks võimalik varustada video eestikeelsete või isegi muukeelsete subtiitritega, mida vaataja saab soovi korral sisse lülitada. See suurendab omakorda video kontrollitavust, mis soodustab õppimist (Lee, Mayer 2018). Kuigi lõputöö raames valminud videos subtiitrid veel ei olnud, on kavas lisada need videole YouTube'i keskkonnas. Huvitav oleks uurida, kuivõrd subtiitrid aitaksid madalama eesti keele oskusega õppijatel video sisu jälgida. Teine võimalus oleks lindistada sissejuhatavat videot hoopis inglise keeles, nii et võimalikult paljud eesti keele õppijad ja huvilised saaksid tutvuda täis- ja osasihitise põhimõistetega, olenemata nende tasemest. Kuna videokogu tervikuna on aga mõeldud edasijõudnutele, ei oleks see täielikult kooskõlas videokogu eesmärgiga.

Praegusel kujul ei ole video eriti interaktiivne. Üks küsimustikule vastajatest oligi kirjutanud, et tema meelest vajavad eesti keele õppijad ennekõike rohkem harjutusi, mitte grammatikaseletusi. Video lõpus antakse vaatajale võimalus tuletada meelde täissihitise kasutamise kaks tingimust, aga muidu ei anta talle võimalust harjutada äsja omandatud teadmisi. Kindlasti tasuks lisada video lõpule või video kirjeldusele (näiteks YouTube'i keskkonnas) link failile, kus õppija saab harjutada täis- ja osasihitise mõisteid. Harjutused

võivad olla sellised, kus õppija peab märkima, kas lauses olev sihitis on täis- või hoopis osasihitis. See võimaldaks tal testida, kas ta on video sisust õigesti aru saanud. Niikaua, kui video ei veni liiga pikaks, tundub mõistlik esitada küsimusi täis- ja osasihitise kasutamise kohta lihtsalt video osana. Sellisel juhul ei pea vaataja ise tegema otsust vajutada lingile, et testida oma teadmisi.

Lõppkokkuvõttes tasub enne video avaldamist kärelda selle pikkust, varustada see subtiitritega ja lisada sellele harjutusi. Ka videokogu ülejäänud videote ja teistegi videote koostamisel tuleb sissejuhatavale videole antud tagasiside kindlasti kasuks. Seega võib pidada käesolevat lõputööd suureks eeltööks kvaliteetse eesti keele grammatikale pühendatud YouTube'i kanali jaoks. Siinse lõputöö autor hellitabki lootust panustada oma videotega eesti keele õppimisse üle maailma.

Kokkuvõte

Täis- ja osasihitise grammatikat on peetud üheks komistuskiviks eesti keele võõrkeelena või teise keelena õppijatele. Sihitise grammatika keerukuse ja abstraktsuse tõttu kipuvad edasijõudnudki eesti keele õppijad vahel eksima sihitise käände kasutamises. Varasemad uuringud on kinnitanud animatsiooni ja video tõhusust abstraktsete mõistete selgitamisel. Hoolimata sellest on täis- ja osasihitise grammatikat õpetatud eeskätt lihtsa teksti kujul. See rõhutab vajadust adekvaatsete õppematerjalide järele animatsiooni või video kujul.

Magistritöö kitsam eesmärk oli kavandada videokogu eesti keele täis- ja osasihitise selgitamiseks ja luua videokogu sissejuhatav video, mis on mõeldud täiskasvanud B2- ja C1-tasemega õppijatele. Magistritöö laiem eesmärk oli luua YouTube'i kanali alus, mis on mõeldud kõikidele eesti keele huvilistele. Plaanitud õppematerjali kvaliteedi tagamiseks uuriti teaduslikku kirjandust eesti keele sihitise ja multimeediumi kasutamise võimaluste teemadel. Lisaks sellele analüüsiti juba olemasolevaid õppematerjale täis- ja osasihitise grammatika selgitamiseks. Uuritud teadusliku kirjanduse ja analüüsitud õppematerjalide põhjal tehti otsus seletada eesti keele õppijatele täis- ja osasihitise reeglistikku, kasutades selliseid termineid nagu eitussõnad, tulemus sõnad ja kestusesõnad. Pealegi otsustati planeeritud videotest juhtida õppijate tähelepanu täis- ja osasihitise vaheldumise paindlikkusele. Videokogu sissejuhatava video kujundamisel lähtuti enamasti multimeediumi kasutamise soovist, mis pärinevad teaduslikust kirjandusest.

Magistritöö raames valminud videokogu kavand sisaldab üheksat videot eeldatava pikkusega 6–9 minutit. Videokogu kavandati konkreetsemast abstraktsemani, lihtsamast raskemani ja üldisemast spetsiifilisemani. Videokogu esimestes videotest võetakse luubi alla sellised näitelauseid, milles on konkreetset tulemus sõnad, mis viidavad selgesti olukorra tulemuslikkusele, vähendades sedasi selle mõiste abstraktsust. Samuti käsitletakse videokogu esimestes videotest eitust ja partitiivverbe, kuna eituse ja jäikade partitiivverbide puhul kehtib kõige rangem osasihitise nõue, mis lihtsustab sihitise käände valimist. Videokogu viimastes videotest käsitletakse (vaatlus)aspekti ja kõige viimasena täissihitise kääned, sest sihitise käände valimisel on vaja arvestada nendega ainult spetsiifilistel tingimustel.

Valminud sissejuhatav video tutvustab vaatajale täis- ja osasihitise põhimõisteid ja videokogu ehk plaanitud YouTube'i kanali tegelasi. Videokogu peategelaseks on Kriipsujuku ehk Juku, kes õpib koos vaatajaga eesti keelt. Küsimustiku abil saadud tagasisidest ilmnes, et sissejuhatav video saavutas oma eesmärgi suurendada vaatajate arusaama ja huvi täis- ja osasihitise suhtes.

Peale selle meeldisid enamikule vaatajatest video ülesehitus, kujundus ja pikkus. Samas selgus, et vaatajate hinnang videole sõltus suuresti nende eesti keele oskusest ja eelteadmistest täis- ja osasihitise kohta. Käesoleva magistr töö tulemused ja järeldused tulevad kasuks edasiste õppevideote koostamisel eesti keele grammatika teemal.

Juku Learns Estonian: a Video Collection for Explaining the Total and Partial Object. Summary

Object case alternation in Estonian has been considered a major challenge for learners of Estonian as a foreign or second language. The Estonian object can either be in the nominative, genitive or partitive case, with the former two representing the total object cases and the latter the partial object case. Due to the complexity and abstract nature of the Estonian object, even advanced learners of Estonian tend to make mistakes in choosing the object case. Previous studies on the use of multimedia for educational purposes have shown the effectiveness of animation and video in explaining abstract concepts. However, the grammar of the Estonian total and partial object has mainly been taught in the form of plain text. This underscores the need for adequate animation- or video-based learning materials. The main goal of this master's thesis was to design a video collection for explaining the grammar of the Estonian object and to create an introductory video, targeting adult learners at the B2 and C1 levels. A secondary objective of this master's thesis was to lay the foundation for a YouTube channel that targets all people having an interest in the Estonian language.

In Chapter 1, an overview is given of the most important grammar aspects and challenges related to the grammar of the Estonian object from a learner's perspective. In Chapter 2, a literature research is conducted on the use of multimedia for educational purposes. In Chapter 3, several existing digital learning materials on the grammar of the Estonian total and partial object are examined and compared. In Chapter 4, the overall structure and content of the planned video collection is explained as well as the approach for designing the introductory video. Lastly, in Chapter 5, the feedback from ten learners of Estonian is analysed and some suggestions are made for improving the quality of the created learning materials.

Based on the literature research conducted it was decided to explain the grammar of the Estonian object using terms such as *negation words* (eitussõnad), *result words* (tulemusesõnad) and *duration words* (kestusesõnad). In addition, it was decided that the videos should point out to learners of Estonian that the rules governing object case alternation are somewhat flexible. As for the design of the introductory video, it was chosen to follow the suggestions on multimedia design found in scientific literature.

The draft of the planned video collection produced as part of the master's thesis ended up including nine videos with an expected length of 6–9 minutes each. The order of the videos was chosen such that they would cover topics with increasing abstractness, difficulty and

specificity towards the end of the video collection. In the first videos a light is cast on example sentences containing concrete telicising elements (tulemusesõnad) that point to the boundedness of the situation, thereby decreasing the abstractness of the concept of boundedness. Additionally, negation and partitive verbs are covered in the first videos, as both negation and hard partitive verbs generally preclude the use of the total object, making it easier to choose the right object case. In the last videos of the video collection grammatical aspect and also the total object case are covered, since when choosing the object case one only has to take these into account under specific conditions.

The introductory video that was created introduces the basic grammatical concepts of the total and partial object as well as the characters of the video collection. The main character of the videos is Kriipsujuku, or Juku, who learns Estonian together with the viewer. In order to test the quality of the introductory video, ten learners of Estonian were asked to watch the video and assess it by filling in a questionnaire. The questionnaire consisted of ten closed questions and one open question. Feedback obtained through a questionnaire revealed that the introductory video achieved its goal of increasing viewers' understanding and interest in the grammar of the total and partial object. Moreover, the viewers seemed to like the structure, design and length of the introductory video. However, it was found that viewers' assessment of the video largely depended on their proficiency in Estonian and their prior knowledge of the grammar topic. The results and conclusions of this master's thesis may prove to be useful for creating more language learning videos on the grammar of the Estonian language.

Video link:

<https://drive.google.com/file/d/1wXa3CG6TQ8WtapUiFauM2BMQ4908bfaq/view>

Kirjandus

- Brame, C. J. 2017.** Effective educational videos: Principles and guidelines for maximizing student learning from video content. – CBE–Life Sciences Education.
- Dash, S., U. Kamath, G. Rao, J. Prakash, S. Mishra 2016.** Audio-visual aid in teaching “fatty liver.” – *Biochem Mol Biol Educ.* 44, 241–245.
- EG = Metslang, Helle, Mati Erelt, Külli Habicht, Tiit Hennoste, Reet Kasik, Pire Teras, Annika Viht, Eva Liina Asu, Liina Lindström, Pärtel Lippus, Renate Pajusalu, Helen Plado, Andriela Rääbis, Ann Veismann 2023.** Eesti grammatika. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- EKG II = Erelt, Mati, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare 1993.** Eesti keele grammatika II. Süntaks. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.
- EKI teatmik. Eesti õigekeelsuskäsiraamat. Toim. Peeter Päll, Tiina Paet, Margit Langemets. Koost. Peeter Päll, Maire Raadik, Margit Langemets, Tiina Leemets, Sirje Mäearu, Tiina Paet, Lydia Risberg, Arvi Tavast.** Eesti Keele Instituut 2022–. <http://eki.ee/teatmik/osasihitis-ja-taissihitis/> ja <https://eki.ee/teatmik/erandlikke-sihitise-kasutusi/> (vaadatud 07.02.2024)
- EKK = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2020.** Eesti keele käsiraamat. Uuendatud väljaanne. Tallinn: Eesti Keele Instituut, EKSA.
- EKS = Eesti keele süntaks. Eesti keele varamu III.** Toim. Mati Erelt, Helle Metslang 2017. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Fyfield, M., M. Henderson, M. Phillips 2022.** Improving instructional video design: A systematic review. – *Australasian Journal of Educational Technology*, 38(3), 155–183.
- Guo, P. J., J. Kim, R. Rubin 2014.** How video production affects student engagement: An empirical study of MOOC videos. – *L@S’14 Proceedings of the First ACM Conference on Learning at Scale*. New York: ACM, 41–50.
- Hsin, W. J., J. Cigas 2013.** Short videos improve student learning in online education. – *Journal of Computing Sciences in Colleges*, 28(5), 253–259.
- Ibrahim, M., P. D. Antonenko, C. M. Greenwood, D. Wheeler 2012.** Effects of segmenting, signalling, and weeding on learning from educational video. – *Learning, media and technology*, 37(3), 220–235.
- Karlsson, F. 1999.** Finnish: An essential grammar. London: Routledge.

- Kitsnik, Mare, Leelo Kingisepp 2002.** Avatud uksed. Eesti keele õppekomplekt kesk- ja kõrgtasemele. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kitsnik, Mare 2019.** Sõnajalaõis. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 1. osa B2.1. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- Kitsnik, Mare 2020.** Sõnajalaõis II. Gümnaasiumi eesti keele kui teise keele õpik 2. osa B2.2. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- Klaas, Birute 1999.** Dependence of the object case on the semantics of the verb in Estonian, Finnish and Lithuanian. – Estonian: Typological studies III. Ed. Mati Ereht. Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 11, 47–83.
- Koning, B. B. de, H. Tabbers, R. Rikers, F. Paas 2009.** Towards a framework for attention cueing in instructional animations: guidelines for research and design. – Educational Psychology Review, 21, 113–140.
- Lai, S.-L. 2000.** Influence of audio-visual presentations on learning abstract concepts. – International Journal of Instructional Media, 27 (2), 199–206.
- Lee, H., R. E. Mayer 2018.** Fostering learning from instructional video in a second language. – Applied Cognitive Psychology, 32(5), 648–654.
- Leemets, Tiina 2015.** Mida küsitakse keelenõuandjailt sihitise kohta? – Keelenõuanne soovitab 5. Koost. ja toim. Maire Raadik. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 101–109.
- Luik, Piret 2004.** Õpitarkvara efektiivsed karakteristikud elektrooniliste õpikute ja drillprogrammide korral. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Mayer, R. E. 2008.** Applying the science of learning: evidence-based principles for the design of multimedia instruction. – Cognition and Instruction 19, 177–213.
- Mayer, R. E. 2009.** Multimedia learning (2nd ed.). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Mayer, R. E., L. Fiorella, A. Stull 2020.** Five ways to increase the effectiveness of instructional video. – Educational Technology Research and Development, 68(3), 837–852.
- Mayer, R. E., R. Moreno 2003.** Nine Ways to Reduce Cognitive Load in Multimedia Learning. – Educational Psychologist, 38(1), 43–52.
- Metslang, Helle 2001.** On the development of the Estonian Aspect. – The Circum-Baltic Languages. Typology and Contact. Volume 2: Grammar and Typology. Eds. Östen Dahl, Maria Koptjevskaja-Tamm. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin Publishing Company, 443–479.

- Metslang, Helle, Ingrid Krall, Renate Pajusalu, Kristi Saarso, Elle Sõrmus, Silvi Vare 2003.** Keelehärm. Eesti keele probleemseid piirkondi. Tallinn: TPÜ kirjastus.
- Mukovskaja = Муковская, Лариса 2021.** Выражение количественности в имени в русском и эстонском языках. *Dissertationes philologiae slavicae Universitatis Tartuensis* 45. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Noetel, M., S. Griffith, O. Delaney, T. Sanders, P. Parker, B. del Pozo Cruz, C. Lonsdale 2021.** Video improves learning in higher education: A systematic review. – *Review of Educational Research*, 91(2), 204–236.
- Penjam, Pille 2008.** Eesti kirjakeele da- ja ma-infinitiiviga konstruktsioonid. *Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis* 23. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pool, Raili 2007.** Eesti keele teise keelena omandamise seaduspärasusi täis- ja osasihitise näitel. – *Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis* 19. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pool, Raili 2010.** Vene ja eesti üliõpilaste valikud täis- ja osasihitise kasutamisel. – *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja*, (20), 191–217.
- Rackaway, C. 2012.** Video killed the textbook star? Use of multimedia supplements to enhance student learning. – *Journal of Political Science Education*, 8, 189–200.
- Rätsep, Huno 1978.** Eesti keele lihtlauset tüübid. Tallinn: Valgus.
- Schneider, S., S. Nebel, M. Beege, G. D. Rey 2018.** The autonomy-enhancing effects of choice on cognitive load, motivation and learning with digital media. – *Learning and Instruction*, 58, 161–172.
- Stockwell, B. R., M. S. Stockwell, M. Cennamo, E. Jiang 2015.** Blended learning improves science education. – *Cell*, 162(5), 933–936.
- Tamm, Anne 2003.** Estonian transitive verb classes, object case, and progressive. – *Nordlyd*. Vol. 31 No. 4: Proceedings of SCL 19 - Finnic. Eds. Anne Dahl, Peter Svenonius. Budapest: Research Institute for Linguistics, 639–653.
- Tamm, Anne, Natalia Vaiss 2019.** Setting the boundaries: Partitive verbs in Estonian verb classifications. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat* 15, 159–181.
- Tsou, W., W. Wang, H. Y. Li 2002.** How computers facilitate English foreign language learners acquire English abstract words. – *Computers & Education*, 39(4), 415–428.
- Vaiss, Natalia 2004.** Eesti keele aspekti väljendusvõimalusi vene keele taustal. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool.
- Vaughan, T. 1993.** *Multimedia: Making it work*. USA, Berkeley: Osborne/McGraw-Hill.

Wade, T. 2011. A Comprehensive Russian Grammar. Third edition, revised and expanded. Ed. D. Gillespie. Oxford: Blackwell, 112–118.

Wang, J., P. Antonenko, K. Dawson 2020. Does visual attention to the instructor in online video affect learning and learner perceptions? An eye-tracking analysis. – Computers & Education, 146.

Materjali allikad

Academia Cervena 2017. Introduction to Finnish Grammar. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=K8OvpTGF4dM&t=792s> (vaadatud 07.02.2024)

Käänuk. Eesti keele õppemäng. <http://k44nuk.ee/> (vaadatud 07.02.2024)

Sihitise õpiobjekt = Sihitis eesti keeles. Täis- ja osasihitise kasutamistingimused. <https://sisu.ut.ee/sihitis/12-t%C3%A4is-ja-osasihitise-kasutamistingimused> (vaadatud 15.01.2024)

Sihitisesõnastik EKI veebiportaal. <https://www.eki.ee/dict/asp/asp.html> (vaadatud 07.02.2024)

SKELL = Sketch Engine for language learning. <https://www.sketchengine.eu/etskell-estonian-corpus/> (vaadatud 22.03.2024)

Lisa 1. Tabelid

Allpool asuvad kaks tabelit küsimustikule vastanute üldandmetega (tabel A1) ja küsimustiku tulemused vastajate kaupa (tabel A2).

Tabel A 1. Küsimustikule vastanute üldandmed.

Vastaja	Vanus	Emakeel(ed)	Eesti keele tase skaalal
1	30	vene	B1-B2
2	26	ungari	B2
3	23	hiina	B2
4	32	saksa	C1
5	23	hiina	B2
6	24	poola	C1
7	25	inglise	B1
8	23	vene	C1
9	38	araabia, prantsuse	B1
10	29	vene	B2

Tabel A 2. Küsimustiku tulemused vastajate kaupa.

Vastaja	1) Sisu	2) Ülesehitus	3) Pikkus	4) Keelekasutu	5) Kõnetempo	6) Näitelauseid	7) Joonistused	8) Kujuendus	9) Arusaam	10) Huvi
1	5	5	5	5	5	5	5	5	4	4
2	5	5	5	5	5	5	5	3	3	3
3	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5
4	5	5	5	5	5	5	4	2	2	2
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6	5	5	3	5	5	5	5	4	4	4
7	4	4	4	3	3	5	4	5	5	5
8	5	5	4	5	5	5	5	5	5	4
9	4	5	5	3	3	5	5	4	5	4
10	5	5	5	5	5	5	5	5	4	4

Lisa 2. Vastused küsimustiku avatud küsimusele

Allpool on vastused küsimustiku 11. küsimusele „Soovi korral täpsustage oma vastuseid või andke täiendavat tagasisidet“.

Vastaja 4: „Video on hästi tehtud. Aga minu arust on probleem pigem sellest, et edasijõudnud keeleõppija sageli on kõikide mainitute reeglitega hästi tuttav. Kui ma õigesti mäletan, olid mul need reeglid juba selged B1 tasemel aga ikkagi ja siia maani teen vead. See on võib olla sellest, et õppija vajab harjutusi ja just selliseid harjutusi ning ka näiteid mis puutuvad igapäeva elu.

Probleem on võib olla ka sellest, et algaja, kes seda infot võib olla rohkem vajab, ei saa videost aru, sest video on keeliliselt küll raske aru saada, kuigi parasjagu edasijõudnutele.“

Vastaja 5: „Õpetaja on väga väga tubli :)“

Vastaja 6: „Meenutas natuke Keelekliki videoid. Mu meelest liiga palju temasid ühe video jaoks, nii et ei olnud täiesti selge ühelt teemalt teisele ülemineku loogika, harjumuspärasem oleks ehk, et iga teema jaoks oleks üks lühem video. (Ja siis inimene saab ka valida, mis ta just huvitab, mis teema on talle kohane jne, aga on ka arusaadav, et praegu sedaviisi ehk ei olnud võimalik teha). Aga kui teemadele tuleb veel laajendavaid videoid siis võib-olla on selles mõni mõtte. Ent siiski... noh, küll sõltub sellest, milline on tegelik plaan. Meeldis väga eesti sõnaühendite kasutamine. Et tulemusesõnad on ka muud kui "ära" ja sarnased oli mul siiani jäänud märkamata, oli hea see selgelt kuulda, eks inimene õpib eluaeg. Ei tea kas ei olda "lõbustustega" pisut liiale läinud, need teevad filmi küll sümpaatsemalt, kuid vahel justkui läheks selle jaoks liiga palju aega ja tähelepanu.“

Vastaja 7: „Selgitus oli väga hea, aga mõnikord oli kõne natuke kiire.“

Vastaja 9: „kõnetempo oli natuke kiire et mul oli vaja vaatama veel kord“

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Koen Jacobus Thomas Planken,

1) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Juku õpib eesti keele täis- ja osasihitise grammatikat“, mille juhendaja on Raili Pool, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2) annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

3) olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

4) kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

24. mai 2024